

В ОПІЦІ НАД УКРАЇНСЬКОЮ СТАРОВИНОЮ: ЮРІЙ ПОЛЯНСЬКИЙ І МУЗЕЙ НТШ

Олена ТОМЕНЮК^{1,2}, Андрій БОГУЦЬКИЙ¹, Олександр СИТНИК²

¹ Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. П. Дорошенка, 41, 79007, м. Львів, Україна,
e-mail: olena.tomeniuk@lnu.edu.ua, pleistocene@ukr.net

² Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України,
вул. Винниченка, 24, 79008, м. Львів, Україна, e-mail: olexandr.sytnyk@gmail.com

Висвітлено основні аспекти наукової діяльності відомого українського геолога, геоморфолога й археолога проф. Ю. Полянського, пов'язані з його діяльністю у Науковому товаристві ім. Шевченка у міжвоєнний період. Проаналізовано шлях становлення молодого науковця як музейного співробітника від упорядника музейних збірок до директора Музею НТШ. Через призму наукової роботи вченого розглянуто становище української науки між двома світовими війнами. Показано роль і значення Наукового товариства ім. Шевченка у розбудові археологічної та природничої галузей знань, організації наукового життя в Галичині.

Детальніша увага приділена розгляду діяльності Музею, Математично-природописно-лікарської секції та Географічної комісії НТШ з точки зору опіки над українською старовиною, тобто археологічними пам'ятками та пам'ятками неживої природи. Висвітлено роль цих структур Товариства у творенні національної свідомості українців у міжвоєнний період, а також їхній вплив на підготовку і формування наукових кадрів.

Через міжособистісні контакти вчених розглянуто взаємодію між природничою та культурно-історичною ланками наукової роботи НТШ.

Ключові слова: музей, НТШ, міжвоєнний період, археологія, геологія, Юрій Полянський, Львів.

Висвітлення різних аспектів життя і діяльності певної особистості – це завжди відповідальна і доволі непроста справа, подекуди досить суб'єктивна. Адже авторам далеко не завжди відомі усі сторони життя і діяльності вченого, про кого вони пишуть. Особливо це стосується дослідження біографій тих науковців, чий імена стали в певний час “невигідними” з політичних мотивів владним структурам. Їхні праці вилучали з наукового простору, а їхній внесок у ту чи іншу галузь знань свідомо замовчували. Саме така доля випала і відомому українському вченому, професору Юрію Полянському, який у міжвоєнний період працював на ниві геології, археології, палеогеографії, геоморфології в Україні, а під час Другої світової війни вимушено емігрував спочатку до європейських країн, а у 1947 р. і на інший континент – до Аргентини, де вже у зрілому віці відзначився своїми науковими досягненнями, вивчаючи геологічну будову Анд. В Південній Америці заслуги вченого гідно оцінені. У 1950 р. його запрошено стати професором Державного університету в Буенос-Айресі [González Díaz, 2011]. Також він став почесним членом Аргентинського геологічного товариства та членом низки інших наукових товариств Аргентини, зокрема: почесним членом Асоціації геологів Аргентини, членом-кореспондентом Асоціації геологів Мендоси¹. Уряд Аргентини в 1964 р. за визначні геологічні праці відзначив Ю. Полянського почесною нагородою “Premio Dr. A. Misbasha”. Вченого обрали академіком Академії наук Аргентини [González Díaz, 2011].

¹ Провінція в Аргентині, де працював Ю. Полянський.

З отриманням незалежності і зміною політичних режимів настав час і в Україні віддати належне блискучому науковцю – професору Юрію Полянському, який віддав багато років своєї плідної праці на розвиток української науки. У цьому, 2017, році виповнюється 125 років від дня народження вченого, яке вшановуємо присвятою цього випуску збірника його постаті.

Життя Ю. Полянського почалося 6 березня 1892 р. у с. Жовтанці сучасного Кам'янка-Бузького р-ну на Львівщині в родині священика. Середню освіту здобув у гімназії м. Ярослав (тепер Польща), яку закінчив у 1910 р. Вчився на філософських факультетах (математично-природничий відділ) у Львівському, потім Віденському університетах, а згодом, після Першої світової війни, закінчив навчання у Львівському університеті. Під час Першої світової війни та національно-визвольних змагань 1918–1920 рр. брав активну участь у бойових діях, командував артилерією як поручик гарматного полку і батареєю четвертого артполку УГА, був одним з визначних діячів Української військової організації (УВО), обіймав посаду першого крайового коменданта УВО.

Рис. 1. Юрій Полянський за опрацюванням остеологічного матеріалу. 1920-ті роки [З родинного архіву Полянських]

Fig. 1. Yuriy Polanski during his working on the osteological material. The 1920s [From the Polanski's family archive]

цього року. На цій посаді він займався вирішенням головно господарських та економічних питань, які забезпечували функціонування міста. Після звільнення з посади бургомістра Ю. Полянський повернувся до своїх обов'язків, які він виконував у польській кураторії, – став

З 1920 р. Ю. Полянський відійшов від активної військово-політичної діяльності, хоча ще деякий час продовжував займатися нею підпільно. З 1920 по 1937 рр. Ю. Полянський був учителем географії та історії Академічної гімназії у Львові [Томенюк, 2009], а весь вільний час присвячував науковій роботі, працюючи в НТШ (рис. 1). У 1921–1923 рр. викладав також географію в Українському таємному університеті, а в 1933–1937 рр. (1931–1939, 1936–1938, за різними даними) – основи антропології у Греко-Католицькій Богословській Академії у Львові, ректором якої весь час її існування до Другої світової війни був о. Йосип Сліпий. На теренах тодішньої Польщі це був єдиний український вищий навчальний заклад. У другій половині 1930-х років Ю. Полянський працював інспектором середніх шкіл Львівської шкільної кураторії. У грудні 1939 р. Ю. Полянського як відомого вченого і педагога з великим досвідом призначили керівником Інституту географії Львівського університету, обрали професором, а 14 березня 1941 р. Вчена рада університету одногосно присвоїла йому вчений ступінь доктора географічних наук [Свинко, 2010, с. 17].

У кінці червня 1941 р., коли Львів захопили німці, українські громадські діячі запропонували кандидатуру Ю. Полянського на пост посади (мера) Львова, який він обіймав до 10 вересня

працювати у шкільній адміністрації Львова [Кубійович, 2000, с. 139–144]. У 1943 р. з приходом радянських військ до Львова він вимушено евакуювався спочатку до Кракова, а потім до Відня і Мюнхена. Виїхавши за кордон, згодом у 1945 р. після перенесення Українського вільного університету з Праги до Мюнхена вчений став у ньому професором географії і геології [Holiat, 1964, р. 25], викладаючи їх також в УНРРА² [Кубійович, 2000, с. 139–144]. З 1947 р. Ю. Полянський жив і працював в Аргентині. 19 липня 1975 р. його життєвий шлях скінчився у далекому Буенос-Айресі.

Крок за кроком збираючи штрихи до просопографічного портрету Юрія Полянського, вже вдалося з'ясувати певні моменти, пов'язані з його педагогічною діяльністю в Академічній гімназії Львова [Томенюк, 2009], висвітлити головні наукові ідеї вченого у дослідженні палеоліту [Черниш, 1998; Ситник, 1998], лесів і терас Дністра [Томенюк, 2010, 2011], встановити наукові контакти з іншими вченими за допомогою аналізу епістолярної спадщини та відбитків наукових праць дослідника, які вдалося виявити на цей час [Ситник, Томенюк, 2010; Томенюк, 2013], тощо. Варто відзначити, що XVI українсько-польський семінар “Найдавніші ліси Поділля і Покуття: проблеми генези, стратиграфії, палеогеографії”, який відбувся 2009 р., був присвячений цьому “*видатному досліднику плейстоцену Подільського Придністер'я*” [Богуцький (ред.), 2009]. У цій статті розглянемо ще один аспект досі нерозкритої наукової та організаційної діяльності Юрія Полянського, який стосується відомої наукової та культурно-просвітницької установи – Наукового товариства ім. Шевченка (НТШ) у Львові і його Музею.

a

b

Рис. 2. Будинки НТШ (фото початку ХХ ст.): *a* – будинок, де знаходилася друкарня Товариства, і на першому поверсі якого мешкав Ю. Полянський (вул. Чарнецького, 26); *b* – будинок, в якому знаходилися бібліотека і Музей НТШ, де працював Ю. Полянський (вул. Чарнецького, 24)

Fig. 2. Buildings which were belonged to Shevchenko Scientific Society (photos made in early XX c.): *a* – the building, where Printing House was situated, and Yu. Polanski lived (26 Charnetski St.); *b* – the building, where the library and Museum, where Yu. Polanski worked, were situated (24 Charnetski St.)

Отже, наукова діяльність молодого Ю. Полянського була тісно пов'язана з Науковим товариством ім. Шевченка. Роль і значення НТШ як провідної української наукової установи на заході України у міжвоєнний період значно послабились у порівнянні із 1914 р. Варто відзначити, що українська спільнота (і молодь, зокрема) після Першої світової війни була захоплена у вир національно-визвольних змагань. Усі вірили в омріяну, вже недалеку

² UNRRA – United Nations Relief and Rehabilitation Administration (Адміністрація Організації Об'єднаних Націй для допомоги і відбудови) – міжнародна організація, створена державами антигітлерівської коаліції 9 листопада 1943 р. у Вашингтоні для допомоги потерпілим у війні країнам. У Мюнхені УНРРА організувала міжнародний університет для студентів-втікачів, у якому вчилися багато українців, також викладали українські професори.

самостійність і за таких умов, звичайно, часу на науку не вистачало. Молодь цікавили перш за все політика й економічне життя. Але все-таки попри ці негаразди наукова робота в НТШ проводилася. Накопичений ще до війни науковий і технічний потенціал треба було впорядковувати після років воєнних лихоліть. Зокрема, необхідно згадати про наукову бібліотеку і працю Музею Товариства. Отож, стосовно наукової роботи Ю. Полянського в Україні, треба зазначити, що поруч з історично складеним підґрунтям для наукової роботи молодий дослідник мав достатньо енергії і бажання трудитися. Повернувшись з війни і відмовившись від військово-політичної кар'єри, всередині липня 1920 р. науковця зараховано у штат Музею НТШ на посаду упорядника для консервації і нагляду над його збірками [Полянський, 1920, с. 7]. У 1898 і 1912 роках НТШ придбало дві кам'яниці по вул. Чарнецького (сучасна вул. Винниченка) під номерами 26 і 24, відповідно. У першому будинку знаходилася друкарня, а у другому – бібліотека і Музей Товариства (рис. 2).

Рис. 3. Фрагменти експозицій Музею НТШ, 1911 р. [Тимчасовий катальог, 1911]

Fig. 3. Fragments of expositions of Museum of Shevchenko Scientific Society, 1911 [Тимчасовий катальог, 1911]

Варто навести кілька слів щодо історії створення Музею НТШ. Фактичним початком було положення про нього у статуті реорганізованого у 1892 р. Товариства і перші речі, отримані ним у 1893 р. [Кушнір, 2012б]. Проте перші надходження до музею мали випадковий і безсистемний характер. У грудні 1900 р. вперше для потреб музею виділено окрему кімнату поряд з друкарнею у будинку під 26 номером. Найбільше експонатів, які потрапляли на початку 1900-х років до музею, були етнографічними. Однак досить швидко розросталась і археологічна складова музею, яка серед перших експонатів отримала окремі археологічні знахідки з розкопок М. Грушевського та І. Шараневича. Зі зростанням кількості музейних експонатів у 1907 р. Музей НТШ отримав у своє розпорядження кілька кімнат в українському Академічному домі по вул. Супінського, 17 (тепер – Коцюбинського, 21), де на той час з уже зібраних матеріалів було організовано етнографічний та археологічний відділи [Хроніка, 1907]. До 1910 р. музею в Академічному домі передали ще чотири кімнати, тому в 1909 р. керівництво НТШ вирішило створити ще один відділ – природничий [Хроніка, 1910]. Наприкінці 1910 р. музей відкрито для широкого загалу, що дуже збільшило його популярність і розширило можливості як культурно-освітньої установи (рис. 3).

Приміщення Академічного дому не задовольняло потреб музею, оскільки через велику кількість музейних експонатів, які постійно поповнювалися, бракувало місця для розташування великої експозиції, відділи були розірвані по різних кімнатах між поверхами. Для покращення становища після придбання у 1912 р. великої триповерхової будівлі по вул. Чарнецького, 24, Товариство передало її своєму музеєві.

У 1913–1914 рр. відбувалось упорядкування музейних збірок вже у новому приміщенні у кімнатах на першому і другому поверхах. При музеї працював гурток молодих прихильників музейництва під керівництвом тодішнього управителя музею М. Залізняка, до якого також входив Ю. Полянський. У цей період варто відзначити заслуги молодого талановитого археолога В. Гребеняка (рис. 4), який упорядкував археологічні збірки та склав точний інвентарний список предметів (доля цього дослідника, на жаль, склалася трагічно – він загинув під час боїв неподалік Галича у 1915 р.) [Полянський, 1920, с. 1; Хроніка, 1918, с. 127–128].

Однак вибух Першої світової війни на довгі роки перервав гарно розпочате діло. За час 1914–1919 рр., коли неодноразово змінювалася влада, внаслідок численних ревізій і перевертань нищівного удару зазнали в першу чергу ще не розпаковані музейні експонати, зокрема текстильні вироби. В період окупації Львова російськими військами 1914 р. вилучено кілька килимів та цілу колекцію гуцульських кресів і пістоль. Музей тривалий час був опечатаний, з огляду на що не лише була неможлива будь-яка робота, але й через появу молі величезна колекція текстильних виробів, зокрема наддільнянських килимів і гобеленів, була втрачена [Хроніка, 1918, с. 141–144]. Після відступу російських військ у 1915 р. музей поступово продовжив роботу з упорядкування фондів, однак кілька разів ця справа починалася з початку через рішення вислати найцінніші речі до Відня на тимчасове зберігання на час можливої повторної окупації Львова, однак, як потім виявилось, передчасного. Усе заново розпаковували і укладали.

У 1914 р. відомий український географ С. Рудницький (рис. 5), який дуже тепло ставився до Ю. Полянського і цікавився усіма його польовими дослідженнями [Томенюк, 2013], подарував музею велику геологічну, петрографічну і палеонтологічну колекцію, зібрану зі своїми учнями під час експедицій по Галичині, яка стала основою нового (геологічного) підвідділу у природописному кабінеті музею. В той же час поступила в музей багата геолого-палеонтоло-

Рис. 4. Володимир Гребеняк

Fig. 4. Volodymyr Hrebaniak

гічна збірка з Кавказу, надіслана проф. М. Ковалевським. Вона містила близько 1000 зразків. Надходили також й інші менші дари.

У 1917 р. управа музею перейшла до рук проф. С. Рудницького і антрополога й зоолога проф. І. Раковського (рис. 5). Під їхнім керівництвом розроблено план упорядкування і розміщення музейних експонатів у таких п'яти відділах: археологічний, етнографічний, природописний, галерея образів (портретів), церковного мистецтва [Полянський, 1920, с. 3].

Формування археологічних і етнографічних колекцій, а також діяльність відповідних відділів Музею Наукового товариства ім. Шевченка досить повно представлена у публікаціях [Пастернак, 1962; Петегирич, Павлів, 1991; Гонтар, 1992; Петегирич, 1996; Булик, 2008, 2012, 2014; Ситник, 2013; Кушнір, 2012а, 2012б; Булгакова, 2015]. Натомість, за винятком декількох праць [Чайковський, 1998; Ровенчак, 2010; Романюк, 2014], мало висвітлена природнича складова діяльності Музею і секцій НТШ. У цій статті спробуємо частково заповнити цю прогалину.

Іван Труш

Іван Раковський

Іван Крип'якевич

Філарет Колесса

Володимир Гнатюк

Степан Рудницький

Рис. 5. Визначні громадські діячі і вчені НТШ

Fig. 5. Prominent public figures and scientists of Shevchenko Scientific Society

Отже, із зрозумілих причин воєнний час не лише загальмував укомплектування музею і збирання нових матеріалів, але й вніс свою шкоду в стан збереження вже існуючих музейних збірок. Війна наклала на музей своє тяжке тавро. *“Тверда дійсність нівечить і ломить мрію і надію музейної комісії і Виділу Наукового Товариства, надію на скоре отворенє і відданє музея його власникові – Нації”*, – писав пізніше Ю. Полянський [Полянський, 1920, с. 6–7]. Під час Листопадових боїв за Львів 1918 р. завдано значних збитків приміщенню музею і його експонатам. Вибухами вибито вікна, частину портретів, килимів, музейних шаф пробито кулеметними кулями, втрачено низку інвентаризаційних номерів та етикеток на геологічних зразках, частина музейних кімнат зайнята під приватні помешкання. Через брак приміщень музей фактично знову перетворився в склад. В кінці 1918 р. і в першій половині 1919 р. практично не було нових надходжень до музею.

Тому в 1920 р. Ю. Полянський, щойно розпочавши свою музейну роботу, щоб хоча б якимось чином навести лад з музейними експонатами, написав своєрідний звіт про стан Музею НТШ в 1914–1920 рр. [Полянський, 1920], особливо відзначивши унікальні експонати, зокрема з українських земель: *“Проф. Іван Верхратський подарував величаву ентомологічну збірку. Збірка ся стала основою і перлиною на довгу будуччину зоологічного підвідділу... Збірка ся обіймає понад 10.000 примірників... Годиться піднести, що се перша ентомологічна збірка з українських земель в українських руках... І подібно як при збірках І. Верхратського, можемо ... із задоволенем зазначити, що зільник (гербарій. – авт.) д-ра Е. Волощака, се перша збірка українських рослин в українських руках”* [Полянський, 1920, с. 3–5]. Згадав Ю. Полянський і про збірку мінералів, подаровану В. Левицьким, і про неоціненну геологічну бібліотеку з колекцією геологічних та топографічних карт, яку передав у спадок професор і ректор Політехніки Ю. Медвецький. Окрім них, до музею до кінця 1919 р. надійшло багато пам'яток, пов'язаних з війною, а саме фотографій, відзнак, марок, ілюстрацій тощо.

Отже, працюючи в Музеї НТШ, Ю. Полянський займався впорядкуванням і систематизуванням його фондів матеріалів, створенням нових експозицій та виставок. В НТШ молодий науковець мав можливість спілкуватися і співпрацювати з відомими громадськими діячами і вченими, зокрема І. Трушем, І. Раковським, І. Крип'якевичем, Ф. Колесою, В. Щуратом, М. Тершаківцем, В. Гнатюком, Й. Пеленським та ін. (рис. 5). З деякими із них Ю. Полянський перетинався також і в Академічній гімназії. Це позитивно позначилося на його науковій роботі, розширило кругозір та заклало підвалини для широких горизонтів узагальнень під час подальших польових робіт у Подільському Придністер'ї.

Завдяки енергійній та альтруїстичній праці І. Труша, І. Раковського та Ю. Полянського впродовж короткого терміну (з 15 серпня до 30 жовтня 1920 р.) були впорядковані всі музейні збірки НТШ [Полянський, 1920, с. 8]. 31 жовтня 1920 р. сталася подія, на яку досить довго чекали, – експозиція Музею НТШ була офіційно відкрита для відвідувачів (по неділях). У 1920 р. музей містився у восьми окремих кімнатах першого та другого поверхів будинку НТШ³ і налічував вісім основних відділів: 1) археологічний; 2) етнографічний; 3) модерного мистецтва; 4) старого церковного мистецтва; 5) керамічний; 6) історичний; 7) архів карт та ілюстрацій; 8) природописний [Полянський, 1920, с. 9]. Відкриття музею знайшло відгомін у тогочасному суспільстві, оскільки з того часу почали активно збагачуватися його фонди. Зокрема і сам Ю. Полянський ще у 1920 р. подарував власну петрографічну збірку з Альп.

Однак навіть після відкриття для відвідувачів музей не зміг включитися в активну наукову роботу, оскільки саме у його приміщеннях знаходилися наукові кабінети новоствореного Українського таємного університету. З навчально-науковою метою використовували і музейні колекції, зокрема ентомологічну збірку І. Верхратського та гербарій О. Волощака [Чайковський, 1998, с. 218]. У своїй автобіографії 1939 р. Ю. Полянський писав: *“До липня 1923 р. на тайному українському університеті читав лекції по фізичній географії і геології. Перестав читати на писемну загрозу польської влади позбавлення зар[обітної] плати”* [Архів Львівського університету, Особова справа...].

У цей час Ю. Полянський продовжував свою організаційну роботу як член Начальної Колегії Української військової організації. Саме з його ініціативи в 1921 р. у Львові відновлено Українську видавничу спілку, яка діяла перед Першою світовою війною. Українська видавнича спілка вирішила знову розпочати видання у Львові місячника “Літературно-науковий вістник” (ЛНВ). За участі Ю. Полянського було скликано Редакційну колегію ЛНВ у складі Дмитра Донцова (головний редактор), Володимира Дорошенка і Володимира Гнатюка (рис. 5) як технічного, мовного редактора і коректора. Відновлений “Літературно-науковий вістник” під новою редакцією почав виходити у Львові з 1 травня 1922 р. [Ясінський, 2000, с. VII–VIII].

³ Тепер в цьому будинку по вул. Винниченка, 24 міститься відділ археології та Археологічний музей Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Відновленню діяльності природничого відділу Музею НТШ сприяло надходження у 1924 р. великого дару мінералів, порід та палеонтологічних зразків від Кружка українських гірничих і гутничих студентів “Каменярі” з Пршибраму (чеськ. Příbram, Чехія) [Чайковський, 1998, с. 218]. Цей Кружок був створений з числа українських студентів, які після Першої світової війни залишилися у військовій еміграції на території тодішньої Чехословаччини. Ними створена Мінералогічна комісія, метою якої було збирання матеріалів для українських вищих і середніх шкіл. Комісію підтримало і НТШ, даючи їй членам конкретні замовлення стосовно збору порід і мінералів для колекції музею. Мінералогічній комісії з числа студентів вдалося досягти неабияких успіхів. Міністерство праці Чехословаччини на її клопотання видало розпорядження до керівників усіх копалень і заводів (приватних і державних) з дорученням заготувати укомплектовані збірки порід і мінералів з усієї території Чехословаччини і переслати їх на адресу комісії. За час своєї діяльності Мінералогічна комісія збирила п'ять тонн різних експонатів з мінералогії, петрографії, геології, фіто- і зоопалеонтології тощо. Зібрані матеріали означували, інвентаризували та розділяли окремо для вищих і середніх шкіл. До збирання і комплектування цих зразків серед інших членів комісії великі зусилля доклали Северин Пастернак (рис. 6, брат археолога Ярослава Пастернака) і Євген Чайковський, які стали активними співробітниками природничого відділу Музею НТШ після повернення до Львова (їх направила комісія для допомоги у впорядкуванні мінералогічної збірки в Музей НТШ). Коли було організовано першу пересилку колекції, з метою уникнення пошкодження збірок під час митного контролю, місцева влада делегувала свого урядовця, який на кожен скриню поставив урядові пломби і завірив транспортні документи. Саме завдяки цьому всі посилки транспортувалися без втрат і безперешкодно прибували до свого місця призначення (Львова), а ще, як науковий матеріал, були звільнені від митних зборів [Чайковський, 1998, с. 218–219].

Рис. 6. Северин Пастернак
Fig. 6. Severyn Pasternak

Факт передачі великої геологічної колекції до Музею НТШ був дуже позитивним для подальшого існування природничого відділу музею, діяльність якого відновлено у січні 1927 р., оскільки ці багаті збірки подали гарний приклад і лягли в основу післявоєнного відновлення надходжень.

Рис. 7. Ярослав Пастернак
Fig. 7. Jaroslav Pasternak

Влітку 1928 р. до Львова з Праги повернувся вже відомий на той час український археолог Ярослав Пастернак (рис. 7), який очолив відділ матеріальної культури (згодом Культурно-історичний) Музею НТШ, а Ю. Полянський з 1920 р. був управителем, а з 1927 р. очолив Природописний (згодом Природознавчий) відділ цього музею [Хроніка, 1926, 1930]. На період з 1927 по 1939 рр. припав час найбільшого розквіту Музею Наукового товариства ім. Шевченка.

Щороку музей поповнювався новими оригінальними експонатами, більша частина з яких була зібрана особисто Ю. Полянським під час його власних польових експедицій, які частково асигнувало НТШ. Це була перша і найбагатша частина поповнення. *“Друга частина це принагідні знахідки моїх учеників, які збирали матеріали на поверхні землі по моїм вказівкам... Вкінці третю групу матеріалів творять принагідні знахідки учителів, священників і селян, які в почуттю важности збереження археологічних пам'яток*

прислалі до Музею поодинокі знайдені предмети”, – згадував Ю. Полянський [Полянський, 1928, с. 9]. У 1928 р. він так писав про нові археологічні знахідки з Галичини: “В останніх чотирьох роках призбирано біля 1000 предметів, які мусів я в Музею зінвентаризувати...” [Полянський, 1928, с. 9].

Наступна цитата з праці Ю. Полянського характеризує його як дуже відповідального і об’єктивного дослідника, який свідомо ставився до наукових матеріалів і був відкритим до дискусій: “Я знаю, що не одне датовання дрібної знахідки покажеться в будучині сумнівним і неточним, так, що щойно нові розкопки на місці кинуть новий жмут світла на дану археологічну пам’ятку. Дальше мушу замітити, що матеріали, які походять з принагідних, не моїх власних збірок, були перемішані і ненауково зібрані. Це ускладнює мою працю; тому я старався матеріал в міру можності поклясифікувати на типологічній основі. Наведені застереження уважаю за конечне подати читачеві до відома” [Полянський, 1928, с. 10].

Варто зазначити, що Ю. Полянський не лише відкрив багато нових археологічних пунктів, а й радо ділився ними з іншими науковцями, залишивши за собою право на дослідження палеоліту: “Не розпоряджуючи ані часом ані фондами на дальші досліді на місцях, відкриваю отсим кождому дослідникови можливість переняти розкопки на всіх становисках мною відкритих. Для себе і свого співробітника п. С. Круковського резервую лишень усі без виїмку стоянки палеолітичні, а для Музею експлюатацію енеолітичних селищ в Заліщиках і Ланівцях” [Полянський, 1928, с. 10].

До теренових праць у Музеї НТШ залучено низку відомих українських дослідників, які науково опікувалися нововиявленими археологічними пам’ятками, а подеколи здійснювали рятівні розкопки, щоб уберегти їх від знищення. Серед них був і знаний український археолог О. Кандиба, який згодом у 1937 р. писав: “В осени 1928 та в літку 1929 р. мені довелося відбути з доручення Музею Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові подорож по двох повітах галицького Поділля, – борщівському та заліщицькому. Мета її була – оглянути передісторичні становища, відкриті переважно проф. д-р Ю. Полянським, та вияснити можливості дослідчої праці в цих околицях. З браку часу треба було обмежитися пробними розкопками та врятуванням тих пам’яток, що їм загрожувало знищення. Увесь здобутий матеріал зберігається в археологічному відділі Музею” [Кандиба, 1937, с. 1].

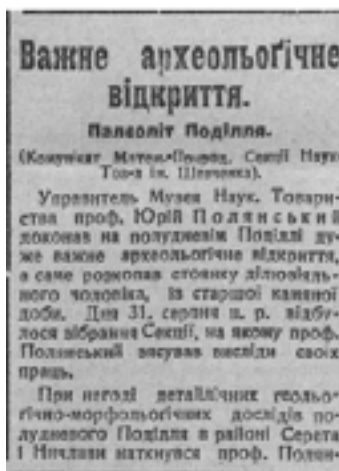
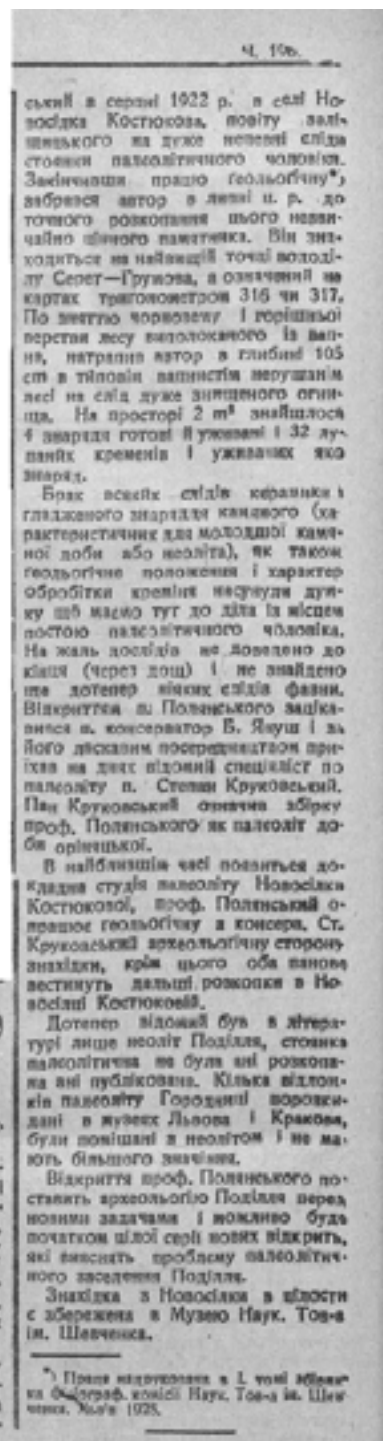

Рис. 8. Повідомлення про виявлення Ю. Полянським стоянки палеолітичної людини на Борщівщині [Б.п., 1925]

Fig. 8. The announcement about revealing of the Palaeolithic site near Borshchiv by Yu. Polanski [Б.п., 1925]

Варто також додати, що Наукове товариство ім. Шевченка дбало про законність археологічних робіт, а саме клопотало про видачу дозволів на проведення археологічних розкопок своїми членами, зокрема Ю. Полянським та Я. Пастернаком. Аспектам взаємодії археологів НТШ і влади присвячена окрема стаття у цьому збірнику [Булик, 2017].

Рис. 9. Стефан Круковський
Fig. 9. Stefan Krukowski

Тогочасна преса активно слідкувала за усіма сферами життя в Галичині і часто висвітлювала діяльність наукових установ, зокрема й НТШ. Так, на сторінках газети “Діло” за 4 вересня 1925 р. (ч. 196) наведено велике повідомлення про відкриття Ю. Полянським стоянки палеолітичної людини в околицях с. Новосілки-Костюкової⁴ на Борщівщині (рис. 8). Цьому важливому науковому відкриттю присвячена одна з його робіт у співавторстві з відомим польським палеолітознавцем Стефаном Круковським (рис. 9) [Polanśkyj, Krukowski, 1926].

Співпраця цих двох вчених являла собою вдале поєднання комплексності у наукових дослідженнях, адже Ю. Полянський відповідав за природничу складову, а С. Круковський – за археологічну. Вона принесла цікаві результати не лише в українську, але і європейську археологію. З їхнього листування (усі листи Ю. Полянського написані на бланках Музею НТШ), яке зберігається у фонді документації у Державному археологічному музеї у Варшаві, можна почерпнути багато цікавої інформації стосовно спільних польових та публікаційних робіт, методів досліджень, обміну науковою літературою, інтерпретації матеріалів і просто міжособистісних контактів цих науковців. Ці матеріали опубліковані [Ситник, Томенюк, 2010]. У цій статті наведемо лише деякі цитати, які доповнюють аспекти музейної роботи Ю. Полянського.

Ю. Полянський часто консультувався з С. Круковським стосовно правильності визначення археологічних матеріалів, які зберігалися в Музеї НТШ або були виявлені ним особисто під час польових геологічних та археологічних робіт. Один із перших листів (від 4 вересня 1925 р.⁵), який зберігся з їхнього листування, розпочинається такими словами: *“Впорядковую ще раз матеріали, які Пан визначив як палеолітичні”*. Отже, трохи раніше Ю. Полянський і С. Круковський зустрічалися, мабуть, у Львові і, ймовірно, в Музеї НТШ, що стає зрозумілим з подальшого. Ситуацію з археологією в музеї характеризують такі слова: *“Дрібні відщепики, поставлені др. Раковським в шафіці Мізинь, походять зовсім не із Звенигорода, а з Чех – повіту Броди, що розкопані Грушевським і помилково визначені як неоліт”*. Згадуються археологічні матеріали в Музеї НТШ з Рудні коло Овруча, з Городниці та ін. *“Далі приємно Пану повідомити, що мені вдалося з кам’яних уламків Новосілки-Костюкової скласти майже цілий пласт, над яким Пан буде мати можливість проводити докладні дослідження над технікою розколювання. В часописі “Діло” з’явилася інформація Секції Математично-Природничих наук тов. Шевченка про відкриття палеоліту на Поділлі”*. До цього листа додана вирізка згадуваного повідомлення (рис. 8).

⁴ Сучасне село Новосілка Борщівського р-ну Тернопільської обл. Тут доречно згадати, що з того села походила дружина Ю. Полянського Марія Боярська – дочка священика Омеляна Боярського та поетеси Клементини Попович-Боярської. Отож не було жодних проблем з організацією побуту під час розкопок. Очевидно, що саме з цієї причини район Придністерського Поділля був обраний Ю. Полянським як опорний для проведення своїх геологічних та археологічних робіт.

⁵ Дата написання цього листа, очевидно, пов’язана з виходом друком повідомлення у газеті “Діло” про їхні спільні дослідження у Новосілці (рис. 8), яким Ю. Полянський поспішав поділитися з колегою.

У листі від 9 грудня 1925 р. Ю. Полянського ділився роздумами про місце галицького палеоліту в системі кам'яного віку Європи. Розпочинається лист зі згоди на виготовлення “відливів” – муляжів з крем'яних виробів стоянки Новосілка-Костюкова. Треба відзначити, що в ті роки досить популярним був метод виготовлення (і продажу в музеї) муляжів з різних археологічних предметів, в тому числі і з палеолітичних наконечників, рубил тощо. Робили муляжі зі звичайних різців, скребачок, пластин і відщепів. “...Прошу зробити відливи за мій кошт або ж прислати форми. Хочу сам послати їх до Акад. музею в Університет в Київ взамін за відбитки Костьонки і Києва (маються на увазі крем'яні знаряддя зі стоянок Костьонки на Дону і Кирилівської стоянки в Києві. – авт.)”.

У цьому ж листі Ю. Полянський зазначав: “Дуже вдячний був би Пану, якби Пан запропонував мені яких добрих творів – з палеоліту і неоліту (найперше про опис та характеристику кременів), тому що з наших козловських (йде мова про праці проф. С. Козловського, який у той час працював у Львові в університеті. – авт.) робиться в голові чоловіка галамаха. Я не морочив би собі голову археологією, якби не Музей і необхідність знання палеоліту у дилювіальних (плейстоценових, тобто геологічних. – авт.) дослідженнях. І ще, нарешті, завжди нові речі самі пхаються мені в руки під час геологічних досліджень”.

Отже, з наведених цитат видно, що Ю. Полянський головним предметом своїх польових робіт бачив геологічні дослідження, але оскільки він працював у Музеї НТШ, то йому часто доводилось мати справу з археологією, впорядковуючи експонати і проводячи теренові виїзди. Він прагнув робити це на відповідному науковому рівні.

Наукове товариство імені Шевченка мало в своєму складі низку секцій і комісій. За значні досягнення в пошуковій, культурно-освітній та науковій роботі на засіданні Управи НТШ 24 березня 1927 р. Ю. Полянського обрано дійсним членом НТШ [Хроніка, 1930, с. 112], секретарем Математично-природописно-лікарської секції (на цьому пості він виконував свої обов'язки до 1939 р.), а 29 грудня 1929 р. – заступником голови його новоствореної Географічної комісії (головою якої став В. Кубійович, що мешкав у Кракові) [Ровенчак, 2010, с. 11]. З того часу вчений став членом і постійним учасником засідань Математично-природописно-лікарської секції, Географічної, Фізіографічної, Науково-технічної комісій Товариства (рис. 10) [Хроніка, 1930, 1935, 1937]. У 1929 р. Природописний музей одержав власний статут, ставши автономним інститутом НТШ [Чайковський, 1998, с. 220].

Рис. 10. Управа і члени НТШ (20.11.1932). Ю. Полянський стоїть у верхньому ряду п'ятий праворуч
Fig. 10. The Board and members of the Shevchenko Scientific Society (20.11.1932). Yu. Polanski stands in the top row and is the fifth to the right

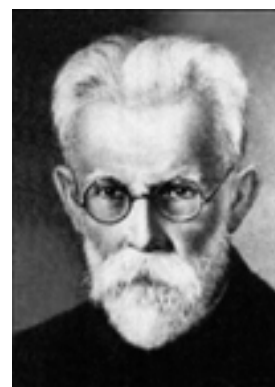
Варто відзначити, що дійсними членами НТШ (зокрема, його Математично-природописно-лікарської секції) також були вчені, чі імена широко відомі в наукових колах України, а також у світі (рис. 11). Зокрема, серед них є дослідники з Наддніпрянської України, які зробили значний внесок у вивчення плейстоценових відкладів і форм рельєфу, професори Володимир Крокос та Володимир Різниченко⁶, обрані 13 квітня 1929 р.; вчений-енциклопедист, природознавець акад. Володимир Вернадський, обраний 17 вересня 1924 р.; серед закордонних дійсних членів НТШ були видатний німецький геолог і географ проф. Альбрехт Пенк, один із творців альпійської схеми зледінінь, обраний 7 вересня 1918 р.; всесвітньо відомі вчені-фізики, лауреати Нобелівської премії – професори Макс Планк і Альберт Ейнштейн, обрані 29 грудня 1923 р. та 17 березня 1929 р., відповідно, та ін. [Хроніка, 1930, с. 111–118].

В. Крокос

В. Різниченко

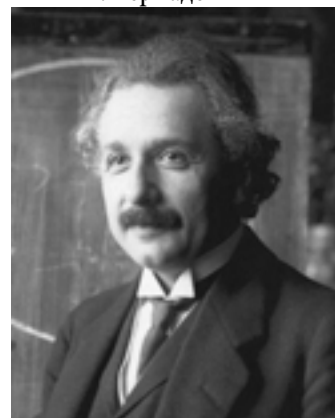
В. Вернадський

А. Пенк

М. Планк

А. Ейнштейн

Рис. 11. Дійсні та закордонні члени НТШ

Fig. 11. Full and foreign members of the Shevchenko Scientific Society

Також згадаємо про дружні стосунки і плідну співпрацю Ю. Полянського з видатним українським ученим-географом, демографом і картографом Володимиром Кубійовичем (рис. 12). Вони познайомилися у червні 1927 р. під час II Конгресу слов'янських географів і етнографів у Польщі й продовжили співробітничати в НТШ, пронісши товаришування і

⁶ В. Крокос – один із основоположників стратиграфічної схеми плейстоценових відкладів України, що лягла в основу сучасної загальноприйнятої схеми, затвердженої УРМСК. Вони разом з Ю. Полянським незалежно один від одного і практично одночасно працювали над питаннями стратиграфії лесових і палеоґрунтових горизонтів у Придніпров'ї та Придністер'ї, відповідно, [Томенюк, 2011] і дійшли до подібних висновків про кількість і вік зледенінь та міжльодовикових епох на території України. Ю. Полянський підтримував з В. Крокосом і В. Різниченком наукові контакти, вони були обізнані з науковим доробком один одного, судячи із цитувань у їхніх працях [Томенюк, 2013].

взаємну співпрацю через усе життя [Кубійович, 2000]. Як писав проф. О. Шаблій, “Разом з В. Кубійовичем упродовж двадцяти років (1927–1947) вони утворювали своєрідний географічний тандем: Ю. Полянський очолював природничо-географічну, а В. Кубійович – антропогеографічну складову західноукраїнської географії” [Шаблій, 2010, с. 5].

Рис. 12. Володимир Кубійович
Fig. 12. Volodymyr Kubiyovych

Від самого початку їхнього знайомства між двома колегами зародилися дружні стосунки. В. Кубійович у той час жив і працював у Кракові і через Ю. Полянського позичав з бібліотеки НТШ, яка на той час дуже добре комплектувалася, в т.ч. по обміну з науковими установами з Наддніпрянської України, велику кількість книг, які використовував під час написання своєї дисертації.

В. Кубійович, тепло згадуючи свого приятеля і колегу Юрія Полянського, писав у своїх мемуарах: “Бувши дійсним членом НТШ і директором його Природничого музею, він подбав, щоб і я також став дійсним членом НТШ (з 1930 р.), висунув мене в український науковий світ і віддав перше місце в нашому “маленькому українському географічному світі”. Ми разом заснували Географічну комісію й видали (на жаль, лише один) збірник її праць. Я брав участь у першому з’їзді українських географів у Львові і влаштував при допомозі Юрія й інших виставку географічних карт України (1933 р.)” [Кубійович, 2000, с. 140]. Отже, з цієї цитати очевидно, що колеги “по цеху” були й друзями по життю.

Рис. 13. Юрій Полянський (стоїть другий справа) з дружиною Марією (поруч нього) і дочкою Мартою біля будинку, у якому вони мешкали по вул. Чарнецького, 26 (Львів, близько 1940 р.) [З родинного архіву Полянських]

Fig. 13. Yuriy Polanski (stands the second to the right) with his wife Maria (near him) and their daughter Martha nearby the building, where they lived on 26 Charnetski St. (Lviv, about 1940) [From the Polanski’s family archive]

Тут доцільно буде зазначити, що у будинку НТШ по вул. Чарнецького під 26-им номером також були кімнати, в яких мешкали співробітники НТШ, зокрема і Ю. Полянський з родиною – дружиною Марією і донькою Мартою (рис. 13). Їхнє помешкання не раз ставало гостинним прихистком для колег і друзів вченого, які у справах приїздили до Львова з інших міст. Зокрема, і проф. В. Кубійович, який часто бував у Львові у наукових справах, у своїх мемуарах згадував, що неодноразово мешкав у Юрія і Марії Полянських у будинку на вул. Чарнецького, 26. А в одному зі своїх листів до проф. Р. Єндика, будучи вже на еміграції, у 1962 р. писав: “... Приємно прочитати Вашу згадку, як ми познайомилися в 1933 р. Можна ще б додати, що це було в гостинному домі проф. Полянського під час обіду, влаштованому гарною пані Ноцею [так друзі називали Марію Полянську. – авт.]. Це вже майже 30 років тому було; маленька Марта доходить до 40 років, Юрко скінчив 70...” [Кубійович, 2000, с. 867].

Ю. Полянський і В. Кубійович разом творили і географічну науку на просторах НТШ (рис. 14). Одними із важливих організаційних завдань, яке мала перед собою очолювана ними Географічна комісія, а також загалом Математично-природописно-лікарська секція, секретарем якої був Ю. Полянський, було проведення з’їздів українських географів, природників і лікарів, публікації географічних праць у збірниках НТШ, виступи з доповідями на засіданнях, формування української географічної наукової термінології тощо. Частину з цих завдань вдалось успішно реалізувати.

Власне, у збірниках і записках НТШ опубліковано більшість наукових праць Ю. Полянського. Класична монографія вченого “Подільські етюди: тераси, леси і морфологія галицького Поділля над Дністром” вийшла у 1929 р. у збірнику Математично-природописно-лікарської секції Наукового товариства ім. Шевченка. Завдяки зусиллям багатьох науковців – членів НТШ – під керівництвом В. Кубійовича у 1935 р. з’явився збірник наукових статей “Праці Географічної Комісії” (вип. 1). У ньому вміщено чотири великі статті, серед яких і праця Ю. Полянського “Реконструкція географічного середовища молодшого палеоліту подільсько-бесарабської провінції” (німецькою мовою), а також роботи В. Кубійовича, В. Огоновського та В. Січинського. Кожна з цих праць була свіжим словом в україністиці того часу. Статті стосувалися різних аспектів географії України: її палеогеографії, антропогеографії, фізичної географії, історії географії і картографії [Шаблій, 2010, с. 11–22].

Так, на засіданні Географічної комісії 6 жовтня 1935 р. Ю. Полянський виступив із доповіддю “Найстарші копальні кременю з кам’яної доби в Задарові коло Монастирицьк і в Дубівцях” [Ровенчак, 2010, с. 12].

В. Кубійович поступово об’єднав довкола себе та Географічної комісії НТШ “Галицьке географічне ґроно”, до якого в той час належали Олена Степанів, Стефанія

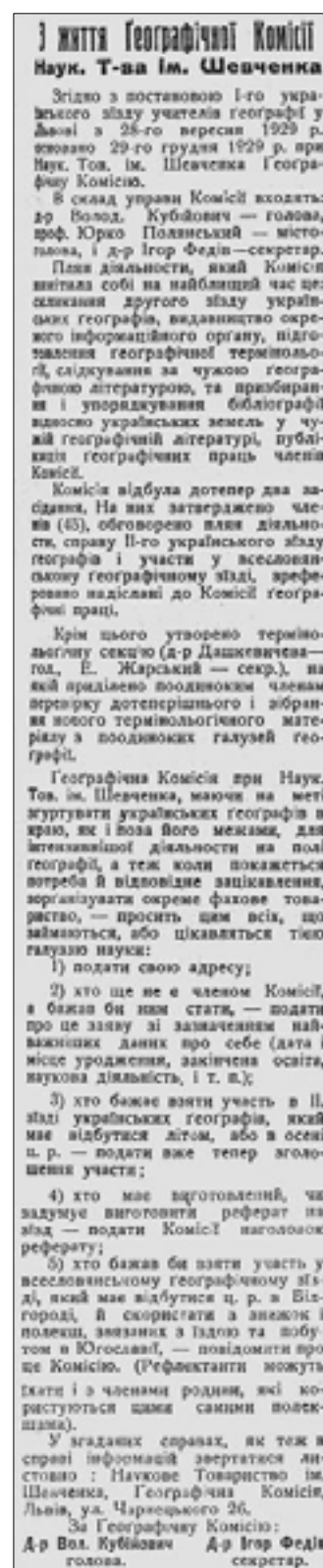

Рис. 14. Інформація про створення Географічної комісії НТШ [Кубійович, Федів, 1930]

Fig. 14. Information about establishment of Geographical Commission of SSS

Пашкевич, Григорій Дрогомирецький, Микола Кулицький, Володимир Огоновський, Іван Тесля, Ігор Федів, а також Юрій Полянський [Шаблій, 2010]. Саме з цими вченими В. Кубійович зреалізував свій найбільший науковий проект у міжвоєнний період – видав “Атлас України та суміжних країв” (1937) і “Географію українських та суміжних земель” (1938) [Кубійович (ред.), 1943]. Ю. Полянський безпосередньо брав у цьому проекті активну участь. Він створив геологічну карту України (рис. 15) і написав розділ “Геологія” в цих виданнях.

Рис. 15. Геологічна карта України, виконана Ю. Полянським (1938) [Кубійович, 1943]

Fig. 15. Geological map of Ukraine made by Yu. Polanski (1938) [Кубійович, 1943]

На базі Математично-природописно-лікарської секції і Музею НТШ за активної участі Ю. Полянського (рис. 16) було організовано і проведено низку з'їздів українських природників і лікарів⁷, а саме:

- листопад 1924 р. – Перший з'їзд українських природників і лікарів (відбувся поза межами НТШ);
- 5–6 червня 1927 р. – Другий з'їзд українських природників і лікарів, в якому взяло участь понад 100 українських та закордонних членів. Свої вітання учасникам з'їзду надіслав з Києва М. Грушевський. Ю. Полянський був у секретаріаті з'їзду, а також виголосив доповідь “Стоянка ділювіального чоловіка в Лисичниках над Серетом”. Саме до початку цього з'їзду було приурочене відкриття Музею НТШ для відвідувачів після тривалої реконструкції;
- 24–25 травня 1931 р. – Третій з'їзд українських природників, лікарів та інженерів відбувався в залах Музею НТШ. У природничій секції з'їзду взяло участь понад 30 учених. Ю. Полянський виступив з доповіддю про нові погляди на сліди зледеніння в околицях Валяви над Сяном, а також провів екскурсію Природописним музеєм НТШ учасникам з'їзду. Прийнято низку важливих рішень, зокрема про утворення при Математично-природописно-лікарській секції Природописно-термінологічної комісії; щодо звернення до відповідних владних структур з проханням створення української

⁷ Інформація про з'їзди українських природників і лікарів наведена за матеріалами газети “Діло” з 1927 по 1937 рр., яка дуже активно і широко висвітлювала ці події у пресі, а також Хронік НТШ [Хроніка, 1930, 1935, 1937].

ради для охорони природи і українського заповідника; збільшення кількості годин у школах для вивчення природничих предметів;

- 6–7 травня 1933 р. – Четвертий з'їзд українських природників і лікарів відбувся в залах Музею НТШ. Ю. Полянський виступив з двома доповідями “Сліпці з лесу Поділля” і “Причини затоплення і заболочення Полісся”. В. Кубійович презентував етнографічну карту України;
- 20–22 квітня 1935 р. – П'ятий з'їзд українських природників і лікарів відбувся в залах Природописного музею НТШ, екскурсію по якому проводили кустош Ю. Полянський, О. Мриц (Комісія охорони природи НТШ), інж. Є. Чайковський. До президії з'їзду, окрім інших, входили Ю. Полянський і В. Кубійович. Ю. Полянський виголосив доповідь “Повстання подільських ярів в освітленні абсолютної хронології”, а В. Кубійович – “Про населення українських земель у світлі останніх статистик” і “Зміни українського населення у Советах у останніх літах”;
- 16–17 травня 1937 р. – Шостий з'їзд українських природників і лікарів. Ю. Полянський виступив з доповіддю “Майбутня правітчина оріньяцької людини”.

У березні 1936 р. НТШ відвідали міністр освіти і віросповідань Польщі та куратор Львівського шкільного округу. Вони мали екскурсію будинками НТШ, в т.ч. оглянули бібліотеку і Природописний музей [Савенко В., Савенко Т., 2007].

Отже, із перелічених наукових заходів видно, що Математично-природописно-лікарська секція в цілому і Музей НТШ зокрема активно працювали на розвиток і опікувалися українською наукою у міжвоєнний період. На жаль, Шостий з'їзд українських природників і лікарів був останній. У передчутті війни наукова діяльність відійшла на другий план. Дедалі гостріше відчувався брак площі для розміщення експозиції і фондів музею. Через фінансові труднощі і тривалі судові позови НТШ, асигнування музею дедалі зменшувалося. Його вистачало хіба що на часткову оплату праці очільників відділів музею і кількох працівників.

На хвилі піднесення національного духу у зв'язку з сенсаційними археологічними відкриттями у Крилосі 1936 р. Успенського кафедрального собору XII ст., у 1937 р. Я. Пастернак з метою поширення ідеї національного музейництва серед найширших верств громадськості виступив зі зверненням від Товариства із закликом до створення Товариства прихильників Музею НТШ: *“Завдання музеїв всенароднього чи хоч би краевого характеру таке різнобічне, що годі його очеркнути стереотипним зворотом “скарбниця давньої культури”. Бо хоча кожна поважно подумана і за раціональною провідною думкою систематично ведена музейна збірка може стати цією скарбницею, де зберігаються культурні цінності даної області чи ділянки людської чинності, то за центральними музеями залишається багато важких завдань, а саме: організувати у себе варстату наукової праці з усіх ділянок матеріальної і духової культури народу для своїх та чужих дослідників, створити своїми збірками можливо повний образ цієї культури на всій*

Рис. 16. Юрій Полянський, 1930-ті роки
[З родинного архіву Полянських]
Fig. 16. Yuriy Polanski, about 1930s
[From the Polanski's family archive]

етнографічній території, репрезентувати гідно цю культуру в першу чергу перед чужинецькими науковими дорадниками, цим виробити у них належну пошану для ступня і старовинності культури народу, а собі самим добути моральну карту вступу на рівнорядне місце у сімю інших великих народів. Завдання, як видно, дуже велике і не під силу самій лиш управі музею, яка в наших обставинах ніколи не грішить надміром робочих сил. Коли краєвий чи всенародній музей має стати поважною науковою установою та репрезентувати весь культурний, духовий і матеріальний дорібок свого народу від найдавніших, ще доісторичних часів, коли він має бути дзеркалом усіх інтелектуальних здібностей народу і водночас найкращим свідоцтвом для його рівня культури, самопошани та самостійної життєздатності, тоді вже не вистачать хоч-би найкращі зусилля нечисленного музейного персоналу. Тоді виринає вже поважний обов'язок для цілого загалу піддержувати свій краєвий музей морально й матеріально, щоб ним було можна справді похвалитися, щоб він став заслуженими гордощами не лиш матірнього товариства, виділу чи кураторії, але й усього громадянства, цілого народу... "Громада по нитці – бідному сорочка" а Музеєві НТШ буде доказ, що його дотеперішня праця, зокрема у ділянці добування на денне світло наших цінних історичних пам'яток при помочі систематичних археологічних розкопів та зберігання сьгоднішніх ціннощів народньої культури, виказує трівкі успіхи та заслуговує на підтримку" [Пастернак, 1937, с. 4].

У листопаді 1939 р. радянська влада взялася за розформування Наукового товариства імені Шевченка. У січні 1940 р. на Надзвичайних зборах Товариства оприлюднено Постанову Академії наук УРСР про розпуск НТШ [Федорук, 1998]. Фонди його Природничого музею приєднано до Природничого музею ім. Дідушицьких і новостворений музей отримав назву Науково-природознавчий музей АН УРСР (сьогодні це Державний природознавчий музей НАН України, м. Львів, вул. Театральна, 18). Зокрема, у Малакологічному фонді цього музею знаходиться колекція молюсків, виявлена і визначена Ю. Полянським під час його теренових мандрівок на Поділлі і Поліссі [Полянський, 1929, 1932]. Збереглися й оригінальні етикетки, власноруч підписані вченим на фірмовому папері Музею НТШ (рис. 17).

Рис. 17. Малакофауністичні матеріали, виявлені Ю. Полянським, які зараз зберігаються у фондах Державного природознавчого музею НАН України: 1 – *Pseudanodonta complanata* (Unionidae), Україна, Тернопільська обл., околиці с. Касперівці, 1934 р.; 2 – *Viviparus contectus* (Viviparidae), Україна, Волинська обл., околиці с. Дольськ, оз. Скоринь, 1932 р. [Державний природознавчий музей НАН України, Малакологічний фонд]

Fig. 17. Malacological materials, which were found out by Yu. Polanski and now are stored in funds of State Museum of Natural History of NAS of Ukraine: 1 – *Pseudanodonta complanata* (Unionidae), Ukraine, Ternopil Region, near Kasperivtsi village, 1934; 2 – *Viviparus contectus* (Viviparidae), Ukraine, Volhynian Region, near Dolsk village, Skoryn lake, 1932

У каталозі, який виданий у 2012 р. співробітниками Державного природознавчого музею НАН України [Гураль-Сверлова, Гураль, 2012, с. 222], є низка пунктів, яка засвідчує, що Ю. Полянський, вивчаючи геолого-геоморфологічні особливості території, принагідно дбав про різнопланове поповнення не лише мінералогічної і петрографічної, але й малакологічної частини фондів музею, директором якого він був. У цьому каталозі є повні дані щодо малакологічної колекції, яка надійшла у спадок від Природничого музею НТШ. Зокрема, про матеріали Ю. Полянського з рис. 17 у каталозі зазначено так: *“Україна, Тернопільська обл., Залищицький р-н, с. Касперівці, р. Серет, 6.07.1934, 2 екз., coll. Полянський Ю., det. Полянський Ю. [інв. № В642; з музею Наукового товариства ім. Т. Шевченка]”* (рис. 17, 1) [Гураль-Сверлова, Гураль, 2012, с. 222]; *“Україна, Волинська обл., Любешівський р-н, с. Дольськ, оз. Скоринь, 08.1932, 40 екз., coll. Полянський Ю. [інв. № G671; з музею Наукового товариства ім. Т. Шевченка]”* (рис. 17, 2) [Гураль-Сверлова, Гураль, 2012, с. 24].

У часи німецької окупації Львова НТШ знову відновило свою діяльність. Історичною секцією керував І. Крип'якевич, археологічною – Я. Пастернак. Крім Я. Пастернака, до секції входили О. Кандиба, В. Козловська, Ю. Полянський, М. Смішко, Л. Чикаленко. *“На їхніх сходинах були обговорювані поточні наукові праці, приміром, деякі проблеми історії культури старого Галича й бронзові нашийники бастарнів лятенської доби (Я. Пастернак), орнаментика трипільських мисок (Л. Чикаленко), хронологія пізньоримських тілопальних могил (М. Смішко), старша трипільська культура в Галичині (О. Кандиба) та ін.”* [Пастернак, 2006, с. 11].

Географічна комісія НТШ з 1940 р. організаційно перестала існувати, але її члени продовжували працювати для української географічної науки та культури. З ініціативи В. Кубійовича відновлюваний з'їзд НТШ відбувся 30 березня 1947 р. у Німеччині (рис. 18). У Загальних Зборах взяли участь 17 дійсних членів та 16 звичайних членів, які станом на 1 вересня 1939 р. були членами НТШ. Ще 12 дійсних членів та 7 звичайних надіслали свої уповноваження. Таким чином, у Загальних Зборах взяло участь 52 члени Товариства, серед яких був і Ю. Полянський. Тоді ж В. Кубійовича обрано генеральним секретарем НТШ (а з 1952 р. – головою), а Ю. Полянський очолив відновлену Математично-природописно-лікарську секцію, яка налічувала 29 членів. Однак, як виявилось, ненадовго. Як згадував В. Кубійович, *“...досить швидко чималою перешкодою в нашій праці почала бути еміграція наших членів і співробітників поза межі Німеччини, головне до ЗДА [США. – авт.] і до Канади. Вже у перші тижні після відновлення НТШ за океан виїхали два дійсні члени (проф. Юрій Полянський до Аргентини, проф. Роман Смаль-Стоцький до ЗДА)...”* [Кубійович, 1973, с. 20].

Емігрувавши з України, Ю. Полянський підтримував контакти з членами НТШ. Він написав низку гасел до українсько- та англomовного варіантів “Енциклопедії українознавства”, організатором видання якої був В. Кубійович. Під час вимушеної еміграції Ю. Полянського В. Кубійович допомагав йому за кордоном [Кубійович, 2000]. Навіть після виїзду родини Полянських в Аргентину колеги по роботі й друзі продовжували співпрацювати і спілкуватись.

Ю. Полянський уболівав за долю України, долю відновленого в Європі НТШ. У листі до В. Кубійовича від 18 березня 1949 р. він писав: *“Дорогий Влодку! Дуже тішуся, що Ти живеш спокійно, але все ж таки треба думати, де осісти! Що робити з НТШ? З Твого листування виходить, що в Європі немає відповідного місця – треба думати про Америку. Мені видається, що вже пора! Бо чи скорше, чи пізніше, там будуть у Вас приятелі зі сходу. Це, за тутешніми міркуваннями, тільки питання часу. З хвилию, коли Китай до решти буде опанований червоними, прийде черга на збіднілу Європу. Пізніше буде запізно тікати. Май це на увазі і не рахуй надто на бомбу цих наївних американців”* [Кубійович, 2000].

Ще один цікавий момент, який свідчить про велику повагу і довіру у взаємовідносинах двох науковців, є в листі Ю. Полянського до В. Кубійовича від 8 вересня 1950 р.: *“Може Бог дасть у недалекій будуччині буде треба Твоїх сил для конкретно творчої роботи. Подумай про це! Порада ця іде від Твоїх приятелів. Не зуживай своїх сил та імені на дрібні справи! Бо таких організаторів, як Ти, у нас мало”* [Кубійович, 2000].

Цікаво склалися стосунки двох давніх колег – очільників двох відділів (Природничого та Культурно-історичного) Музею НТШ після еміграції Ю.Полянського в Аргентину, а Я.Пастернака в Канаду. З кількох листів, які збереглися з їхнього листування, видно, що опинившись у складних життєвих умовах і навіть у різних півкулях планети, вони підтримували теплі стосунки: обмінювалися науковими працями, ділилися новинами з професійної діяльності та моментами з особистого життя. Так, у листі до Я.Пастернака від 28.09.1960 р. Ю.Полянський писав: “З великим задоволенням отворив та прочитав твого приемного листа... Скільки спогадів віджило з Твоїм листом! Спасибі! Відносно поміщення моєї фотознимки у Твоїм підручнику “Археології України” – то я собі маю за високу честь твою пам’ять та приятельські інтенції – але, об’єктивно беручи, така честь для мене може була б пересадна, так як я нічого не опублікував з археології, що мало б якусь стійкість наукову... Зрештою всі взяли би за зле, що Ти вирізняєш мене тільки з рації приязни. Так мені видається і я переконаний, що признаєш слушність моїм думкам. Маю повне пересвідчення, що Твоя книжка буде знаменитим вкладом у нашу науку... Бажаю тоді належного Тобі повного успіху... Відносно самого себе і моєї родини, то можу Тобі сказати, що тепер незле нам тут на антиподах Львова хоч початки були трудні... Моя Пані чується добре... вона чується добре, а я з нею... Наша доня Марта має двоє гарних діточок, доню Ліліану та 2 річного хлопчика Юрчика. Обоє дуже любимо цю гарну пару “бахорків”, що дуже кохані, але вчинюють страшні збитки (*diabluras*). Юрчик вспів олівцем подекорувати усі стіни хати...” [Крушельницька, 2013, с. 216–217].

Рис. 18. Відновлювальний з’їзд НТШ у вересні 1947 р. у Міттенвальді. Сидять (зліва направо): перший – Я. Пастернак, п’ятий – В. Кубійович

Fig. 18. Reviving Congress of Shevchenko Scientific Society in September 1947 in Mittenwald. Sitting (from the left to the right): the first – J. Pasternak, the fifth – V. Kubiyovych

У грудні 2014 р. у Національному музеї імені Андрея Шептицького відкрили виставку творів з фондів Музею НТШ [Крижанівська, 2014], що беззаперечно свідчить про те, що Музей НТШ відіграв важливу роль у творенні національної свідомості українців не лише у міжвоєнний період, але й продовжує це робити сьогодні.

Мабуть, робота у фондах Музею НТШ та активна діяльність у різних секціях та комісіях НТШ вивели Ю. Полянського на широкі горизонти узагальнень, дали йому змогу проявити себе універсальним дослідником кількох суміжних дисциплін. Багато з наукових ідей вченого були перспективними і отримали свій подальший розвиток. Зокрема, варто відзначити комплексний підхід дослідника у вивченні питань палеоліту і плейстоценових відкладів, саме так працюють сучасні дослідники [Богуцький та ін., 2012; Ситник та ін., 2016, Яцишин та ін., 2016; Łanczont et al., 2014, 2015; Sytnyk, 2015; Sytnyk et al., 2010]. Вважаємо своїм обов'язком навести перелік праць, опублікованих Ю. Полянським. Очевидно, що стверджувати, що це повний перелік наукових праць Ю. Полянського, нелогічно, оскільки невідомо, скільки праць було вилучено з наукового простору і пам'яті про них не залишилося, однак цього достатньо, щоб "кинути новий жмут світла" на чималий внесок, зроблений видатним науковцем у розвиток науки (геології, палеогеографії, геоморфології та археології) і музейної справи в ХХ ст. Його наукові здобутки мають величезне практичне та теоретичне значення і сьогодні, збагачуючи українську і світову науку.

СПИСОК НАУКОВИХ ПРАЦЬ ЮРІЯ ІВАНОВИЧА ПОЛЯНСЬКОГО

1920

Стан музею в 1914–1920 рр. – 12 с.

1924

(Рецензія). Рудницький С. Основи землезнання України. Перша книга. Фізична географія України. Львів, 1924 // Літературно-науковий вістник. – Т. 85. – С. 86–88.

(Рецензія). Висоцький І. Макрокліматичні схеми України. З 12 картами в тексті. Київ, 1922 // Літературно-науковий вістник. – Т. 85. – С. 93.

1925

Геологічно-морфологічні помічання в районі Новосілки Костюкової (Заліщики) і ділювальна циклічна схема полудневого Поділля // Зб. Фізіограф. комісії НТШ. – Вип. 1. – С. 3–24.

Неолітичні обсідиани Східної Галичини // Відбитка із Записок НТШ. – Т. 23–24. – С. 1–2.

Bericht. Ein neuentdeckter Paläolith Podoliens // Sitsber. Der Mat.-naturw.-arztl. Sek. D. Ševčenko Ges. – Lemberg. – Heft 2. – S. 9–10.

Das naturwissenschaftliche Museum der Ševčenko Gesellschaft // Sitsber. Der Mat.-naturw.-arztl. Sek. D. Ševčenko Ges. – Lemberg. – Heft 2. – S. 11.

1926

Підплитовий гріб у Новосілці Костюковій, пов. Заліщики // Відбитка з Літературно-наукового вісника. – Львів. – Т. 89. – Кн. 3.– С. 1–4.

Скарб з Межиріча Корецького (пов. Рівне) на Волині // Записки НТШ. – Т. 144–145. – С. 216–223.

Die erste Paläolithstation in Nowosilka-Kostiukowa (Podolien) // Збірник Мат.-природ.-лікар. секції НТШ. – Т. 25. – 23 с. (співавт. S. Krukowski).

(Рецензія). Раковський І. Наша земля, її утворення, будова і минувшина. Основи геології. Львів, 1925 // Літературно-науковий вісник. – Т. 89. – С. 187–189.

(Рецензія). Коротке звітлення за археологічні дослідження року 1925. (Українська Акад. Наук. Всеукраїнський Археологічний Комітет). Київ, 1926 // Літературно-науковий вісник. – Т. 90. – С. 362–364.

1927

Нові праці про плейстоцен Бессарабії // Відбитка зі зб. Фізіограф. комісії НТШ. – Львів. – Вип. 2. – С. 1–14.

Geologische Untersuchungen in Berezavycia, Rudki und Mariampol // Sitzber. Der Mat.-naturw.-arztl. Sekt. D. Ševčenko Ges. – Lemberg. – Heft 5. – S. 3–4.

Bericht // Sitzber. Der Mat.-naturw.-arztl. Sekt. D. Ševčenko Ges. – Lemberg. – Heft 5. – S. 9–10.

Homo sapiens fossilis aus Walawa // Sitzber. Der Mat.-naturw.-arztl. Sekt. D. Ševčenko Ges. – Heft 5. – S. 1–4.

Neue Palaolithstationen Podoliens // Sitzber. Der Mat.-naturw.-arztl. Sekt. D. Ševčenko Ges. – Heft 7. – S. 6.

Loess en Podolie et son valeur pour la stratigraphie et morphologie // II Zjazd słowiańskich geografów i etnografów w Polsce. – S. 1–2.

1928

Нові археологічні знахідки з Галичини // Записки НТШ. – Львів. – Т. 149. – С. 9–35.

Lessy warstwowane w świetle archeologicznych badań Ludwika Sawickiego // Nadbitka z Wiadomości Archeologicznych. – Warszawa. – Т. 10. – S. 1–12.

Dryastone am Sanflusse // Sitzber. Der Mat.-naturw.-arztl. Sekt. D. Ševčenko Ges. – Lemberg. – Heft 9. – S. 3–4.

Neue Palaolithstationen in Podolien // Sitzber. Der Mat.-naturw.-arztl. Sekt. D. Ševčenko Ges. – Lemberg. – Heft 9. – S. 5.

Dryasflora bei Rudki // Sitzber. Der Mat.-naturw.-arztl. Sekt. D. Ševčenko Ges. – Lemberg. – Heft 9. – S. 5–6.

Postteriäre Krustendewegungen Podolien // Sitzber. Der Mat.-naturw.-arztl. Sekt. D. Ševčenko Ges. – Lemberg. – Heft 10.

1929

Подільські етюди: тераси, ліси і морфологія галицького Поділля над Дністром // Збірник Мат.-природ.-лікар. секції НТШ. – Львів. – Т. 20. – 191 с.

1930

Sprawozdanie z badań utworów posarmatskich na arkuszu Jagelnica–Czernelica // Posiedz. nauk. P.J.G. – Warszawa. – N 27. – S. 69–70.

1932

Завваги до хронології палеолітичної стоянки в Журавці та молодоплейстоценських терас середнього Дніпра // Відбитка зі зб. Фізіограф. комісії НТШ. – Львів. – Вип. 4–5. – С. 1–8.

Матеріали до пізнання малякофавни західнього Полісся // Зб. Фізіограф. комісії НТШ. – Львів. – Вип. 4–5. – С. 83–101.

1933

Staroaluwjalny taras Polesia i jego stanowisko w historii zatorfienia // Odbitka z wydawnictwa: Postępr prac przy Meljoracji Polesia (Sprawozdanie za lata 1931–1932). – Brześć nad Bugiem. – S. 1–10.

Stratygrafia dyluwjum i tarasy centralnego Polesia // Odbitka z wydawnictwa: Postępr prac przy Meljoracji Polesia (Sprawozdanie za lata 1931–1932). – Brześć nad Bugiem. – S. 11–16.

Wyniki badań geologicznych w zachodniej części Polesia // Czasop. Geogr. – Lwów. – Z. 4. – Vol. 11. – S. 215–216.

1934

Листи геологічних карт: Брест-Литовський, Ветли, Любешів (масштаб 1 : 100 000) // Carte géologique de la Polesie du Sud-Ouest 1 : 350 000 dressée par Lencewicz d'après Karaszewicz, Polanski.

1935

Реконструкція географічного середовища молодшого палеоліту подільсько-бессарабської провінції // Праці Географічної комісії НТШ. – Львів. – Вип. 1. – 23 с.

1936

Rekonstruktion der geographischen Verhältnisse des Jungpaläolithikums der podolisch-bessarabischen Provinz // Відбитка з Праць Географічної комісії НТШ. – Львів. – Вип. 1. – 23 с.

1937

Die Urheimat des Aurignacien // Sitsber. Der Mat.-naturw.-arztl. Sek. D. Ševčenko Ges. – Heft 25.

1938

Позаєвропейські краї та моря: Підручник географії для III класи середніх загальноосвітніх шкіл. – Львів. – 215 с.

Геологія / Географія українських і сумежних земель / за ред. В. Кубійовича. – Львів. – С. 27–64.

1943

Геологія / Географія українських і сумежних земель / за ред. В. Кубійовича [друге видання]. – Львів. – С. 33–77.

[Б.м.: Б.в., Б.р]

М'якуни дріасових глин у Валяві над Сяном. – 38 с.

1949

El bloque de San Rafael. Dirección de Minas de Mendoza (unpublished report), Mendoza.

1953

Calderas del cerro El Pozo (Departamento de San Carlos, Provincia de Mendoza) // Revista de la Asociación Geológica Argentina. – Vol. 8. – N 1. – P. 54–59.

Supuestos englazamientos en la llanura pedemontana de Mendoza // Revista de la Asociación Geológica Argentina. – Vol. 8. – N 4. – P. 195–213.

1954

Contribución al conocimiento y a la sistemática del englazamiento actual de la Alta Cordillera de Mendoza // Revista de la Asociación Geologica Argentina. – Buenos Aires. – Vol. 9. – N 4. – P. 232–245.

Rasgos geomorfológicos del Territorio de la Provincia de Mendoza // Ministerio Economía, Instituto Investigaciones económicas y tecnológicas. Cuadernos de investigaciones y estudios, Mendoza. – N 4. – P. 4–10.

1956

Estructura de imbricación hercínica en la Alta Cordillera de Mendoza // XX Cong. Geol. Intern. Resúmenes. – México.

1957

Prolegómeno a la estratigrafía y tectónica del Terciario de la Depresión Intermontánea del Alto Tunuyán. (provincia de Mendoza) // Universidad de Buenos Aires, Facultad de Ciencias Exactas, Físicas y Naturales, Contribuciones científicas. – Vol. 1. – N 2. – P. 95–139.

1958

El Bloque Varíscio de la Cordillera Frontal de Mendoza // Revista de la Asociación Geológica Argentina. – Vol. 12. – N 3. – P. 165–193.

Sobre algunos métodos paleogeográficos de investigación del Cuartario pedemontano de Mendoza // Revista de la Asociación Geológica Argentina. – Vol. 12. – N 4. – P. 211–232.

1960

Cenoglomerado del Quemado (provincia de Mendoza) // Revista de la Asociación Geológica Argentina. – Buenos Aires. – Vol. 15. – N 3–4. – P. 159–179.

1961

Nota Bibliográfica : W.D. Thornbury. Principios de Geomorfología. Traducción del Dr. Juan Carlos M. Turner. – Edición Kapelusz // Revista de la Asociación Geológica Argentina. – Buenos Aires. – Vol. 15. – N 1–2. – P. 115.

Cenoglomerado del Quemado (Provincia de Mendoza) // Revista de la Asociación Geológica Argentina. – Buenos Aires. – Vol. 15. – N 3–4. – P. 159–179.

1962

Interpretación tectónica de la geomorfología del borde oriental de la Cordillera Frontal de Mendoza // Anales de las Primeras Jornadas Geológicas Argentinas. – Buenos Aires. – T. II. – P. 245–256.

1963

Carta geológico-económica de la República Argentina. 25a, Volcán San José, Provincia de Mendoza by Argentina. – Servicio Geológico Nacional.

Estratigrafía, neotectónica y geomorfología del Pleistoceno pedemontano, entre los ríos Diamante y Mendoza // Revista de la Asociación Geológica Argentina. – Vol. 17. – N 3–4. – P. 127–349.

1964

Descripción geológica de la Hoja 25a – Volcán San José (Provincia de Mendoza), carta geológico-económica de la República Argentina (escala 1 : 200 000) // Boletín – Dirección Nacional de Geología y Minería. – N 98. – 94 pp.

Descripción geológica de la Hoja 26c – La Tosca (provincia de Mendoza). Explanatory text of Sheet 26 c, La Tosca (Mendoza), carta geológico-económica de la República Argentina (escala 1 : 200 000) // Boletín – Dirección Nacional de Geología y Minería. – N 101. – 86 p.

1965

Descripción geológica de la Hoja 24a, Cerro Juneal y 24-b, Cerro Tupunga to // INIGM, Ined.
The maximum glaciation in the Argentine Cordillera // Bull. Geological Society of America. Special Paper 84. – P. 453–472.

1966

Flujos rápidos de escombros rocosos en zonas áridas y volcánicas // Manuales de la Editorial Universitaria de Buenos Aires. – XVII. – 67 pp.

Edades de eruptivas suprapaleozoicas asociadas con el diastrofismo varscico // Revista de la Asociación Geológica Argentina. – Vol. 21. – N 1. – P. 5–19.

1970

Paleozoico Superior de la Argentina. Manual de la Editorial Universitaria de Buenos Aires. – 216 pp.

Carbónico y pérmico de la Argentina. Manual de la Editorial Universitaria de Buenos Aires. – 216 pp.

1972

Descripción geológica de la Hoja 24a-b, Cerro Tupungato, provincia de Mendoza. Carta geologico-economica de la Republica Argentina (escala 1 : 200 000) // Boletín – Dirección Nacional de Geología y Minería. – Buenos Aires. – N 128. – 110 pp.

1974

Geografía Física General. Manual de la Editorial Universitaria de Buenos Aires. – 296 pp.

1978

Carbónico y pérmico de la Argentina. Manual de la Editorial Universitaria de Buenos Aires [second edition]. – 216 pp.

1993⁸

Геологічна історія України // Енциклопедія українознавства: Словникова частина / за ред. проф. В. Кубійовича. – Київ. – Т. 1. – С. 368–372.

1994

Геологія України // Енциклопедія українознавства: Загальна частина / за ред. проф. В. Кубійовича. – Київ. – Т. 1. – С. 38–54.

ЛІТЕРАТУРА

Архів Львівського університету. – Особова справа професора Львівського університету Юрія Полянського, 1939–1940 pp., 9+2 арк.

Богуцький А., Яцишин А., Дмитрук Р., Томенюк О., Завалій Д., Ланчонт М. (2012). Високі тераси Дністра в околицях с. Довге на Івано-Франківщині // Вісник Львів. ун-ту. Серія геогр. – Вип. 40. Ч. I. – С. 123–131.

Богуцький А. (ред.). (2009). Найдавніші леси Поділля і Покуття: проблеми генези, стратиграфії, палеогеографії: збірн. наук. праць (до XVI укр.-пол. семінару. Скала-Подільська, 13–16 вересня 2009 р.). – Львів: ВЦ ЛНУ ім. І. Франка. – 246 с.

[Б.п.⁹] (1925). Важне археологічне відкриття // Діло. – 4 вересня. – Ч. 196. – С. 4.

Булгакова Л. (2015). Колекція вишивки Музею Наукового товариства ім. Т.Г. Шевченка: персоніфікація історії // Історико-культурна спадщина в демократичному суспільстві: сприяння діалогу, примиренню та відповідальності: тези II-ої Міжнародної науково-практичної конференції, 17–18 квітня 2015 р. – Львів. – С. 68–75.

Булик Н.М. (2008). Археологічні колекції у музеях Львова (1823–1914) // МДАПВ. – Вип. 12. – С. 407–428.

Булик Н.М. (2012). Наукове товариство імені Шевченка та археологічні студії на Заході України до Першої світової війни // Археологія і давня історія України. – Київ. – Вип. 9. Історія археології: дослідники та наукові центри. – С. 58–67.

⁸ Енциклопедія українознавства // за ред. В. Кубійовича. – Перевидання в Україні. Репринтне відтворення видання 1955–1984 років.

⁹ [Б.п.] – без підпису.

Булик Н.М. (2014). Львівська археологія XIX–початку XX століття: дослідники, наукові установи, музеї. – Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України; Львівський інститут економіки і туризму. – 304 с.

Булик Н. (2017). Археологія і влада: діяльність археологів Наукового товариства імені Шевченка в контексті пам'яткоохоронної реформи 1928 року // МДАПВ. – Вип. 21. – С. 258–284.

Гонтар Т. (1992). Етнографічні колекції Музею НТШ // Записки НТШ. – Том ССХХІІІ. Праці Секції етнографії та фольклористики. – Львів. – С. 417–427.

Гураль-Сверлова Н.В., Гураль Р.І. (2012). Наукові колекції Державного природознавчого музею. Вип. 4. Малакологічний фонд. – Львів. – 253 с.

Державний природознавчий музей НАН України. Малакологічний фонд. – URL: <http://www.pip-mollusca.org/page/history/phg/Polinski/index.php>

Кандиба О. (1937). Досліди на галицькому Поділлі в р.р. 1928 та 1929 // Записки НТШ. – Т. 154. – С. 1–14.

Крижанівська М. (2014). Львів'янам пропонують потрапити в уже неіснуючий Музей НТШ. URL: https://zaxid.net/lvivyanam_proponuyut_potrapiti_v_uzhe_neisnuyuchiy_muzei_ntsh_n1333615

Крушельницька Л. (2013). Епістолярна спадщина Ярослава Пастернака. – Львів. – Зош. 1. – 308 с.

Кубійович В. (ред.). (1943). Географія українських і сумежних земель / [друге видання]. – Краків–Львів: Українське видавництво. – 520 с.

Кубійович В. (1973). Наукове товариство ім. Шевченка у 1939–1952 рр. // Український історик. – Ч. 1–2 (37–38). – С. 8–42.

Кубійович В. (2000). Мемуари. Роздуми. Вибрані листи / [упорядн. О. Шаблій]. – Париж–Львів: Фенікс, Українська академія друкарства. – Том II. – 1024 с.

Кубійович В., Федів І. (1930). З життя географічної комісії Наук. Т-ва ім. Шевченка // Новий час. – 21 березня. – Ч. 32 (790). – С. 5.

Кушнір В. (2012а). Формування археологічних колекцій українських музеїв Галичини (1918–1939 рр.) // Народознавчі зошити. – № 1 (103). – С. 150–159.

Кушнір В. (2012б). Музей Наукового товариства ім. Шевченка у Львові: від заснування до створення першої загальнодоступної експозиції // Народознавчі зошити. – № 5 (107). – С. 824–832.

Пастернак Я. (1937). Прихильникам Музею НТШ // Діло. – 14 жовтня, Ч. 226.

Пастернак Я. (1962). Ті, що розкрили підземний архів України (пам'яті видатних археологів України) // Терем. Проблеми української культури. Україна на досвітку історії. – Детройт. – С. 7–12.

Пастернак Я. (2006). Наукове товариство ім. Шевченка в час Другої світової війни і його історична секція // Вісник НТШ. – Осінь-зима. – Ч. 36. – С. 11.

Петегрич В. (1996). Доля археологічної колекції музею НТШ // Бібліотека Наукового товариства імені Шевченка: книги і люди. – Львів. – С. 59–67.

Петегрич В., Павлів Д. (1991). Археологія у дослідженнях членів НТШ // Записки НТШ. Праці історико-філософської секції. – Львів. – С. 412–426.

Полянський Ю. (1920). Стан музею в 1914–1920 рр. / [відбитка]. – Львів. – 12 с.

Полянський Ю. (1928). Нові археологічні знахідки з Галичини // Записки НТШ. – Львів. – Т. 149. – С. 9–35.

Полянський Ю. (1929). Подільські етюди: тераси, леси і морфологія галицького Поділля над Дністром // Зб. Матем.-природ.-лікар. секції НТШ. – Т. 20. – 191 с.

Полянський Ю. (1932). Матеріали до пізнання малакофауни західного Полісся // Відбитка зі зб. Фізіогр. комісії НТШ. – Вип. 4–5. – С. 1–19.

Ровенчак І. (2010). Географічна комісія НТШ (до 80-річчя створення) // Вісник НТШ. – Львів. – Ч. 44. – С. 11–13.

Романюк Т. (2014). Бібліотека професора Миколи Мельника (1875–1955) // Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника. – Вип. 6. – С. 440–467.

Савенко В., Савенко Т. (2007). Наукова діяльність НТШ в міжвоєнний період (1918–1939) // Збірник праць ТО НТШ. – Т.: Рада. – Т. 3 : Українсько-польські відносини вчора і сьогодні. – С. 47–60. – (Україна і Польща: суспільно-політичні відносини).

- Свинко Й.М. (2010). Основні штрихи тернистого життєвого шляху / Професор Юрій Полянський / [за ред. О. Шаблія]. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка. – С. 12–19.
- Ситник О.С. (1998). Біля витоків формування палеолітичної науки в Україні (Ю. Полянський) // МДАПВ. Постаті української археології. – Львів. – Вип. 7. – С. 16–20.
- Ситник О.С. (2013). Ярослав Пастернак – визначний український археолог ХХ ст. (до 120-річчя з дня народження) // МДАПВ. – Вип. 17. – С. 11–21.
- Ситник О., Богуцький А., Ланчонт М., Томенюк О., Коропецький Р., Стандзіковський К., Мрочек П. (2016). Маріямпіль V – нова середньопалеолітична пам'ятка Галицького Придністер'я // МДАПВ. – Львів. – Вип. 20. – С. 221–236.
- Ситник О., Томенюк О. (2010). Юрій Полянський та Стефан Круковський – геологічно-палеолітичний тандем // АДЛУ. – Львів. – Вип. 13. – С. 7–52.
- Тимчасовий каталог українського національного музею при Науковім товаристві імені Шевченка у Львові. Відділи археології і етнографії. – Львів, 1911. – 31 с.
- Томенюк О. (2009). Педагогічна діяльність професора Юрія Полянського в Академічній гімназії Львова // МДАПВ. – Львів. – Вип. 13. – С. 322–335.
- Томенюк О. (2010). Юрій Полянський – дослідник терас Дністра // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. геогр. – Вип. 38. – С. 340–356.
- Томенюк О. (2011). Дослідження лесів Волино-Поділля – наріжний камінь наукових пошуків Юрія Полянського // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. геогр. – Вип. 39. – С. 342–363.
- Томенюк О. (2013). Наукові контакти професора Юрія Полянського (за матеріалами епістолярної спадщини) // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. геогр. – Вип. 41. – С. 336–357.
- Федорук Я. (1998). Нові документи про розформування НТШ у Львові // З історії Наукового товариства імені Шевченка. – Львів. – С. 242–249.
- Хроніка НТШ (1907). – Львів. – Ч. 29.
- Хроніка НТШ (1910). – Львів. – Ч. 41.
- Хроніка НТШ (1918). – Львів. – Ч. 60–62. – 164 с.
- Хроніка НТШ (1926). – Львів. – Ч. 67–68. – 159 с.
- Хроніка НТШ (1930). – Львів. – Ч. 69–70. – 136 с.
- Хроніка НТШ (1935). – Львів. – Ч. 72. – 98 с.
- Хроніка НТШ (1937). – Львів. – Ч. 73. – 126 с.
- Чайковський Є. (1998). Природознавчий музей Наукового товариства ім. Шевченка у Львові. 1912, 1927–1944 роки // З історії Наукового товариства імені Шевченка. – Львів. – С. 217–231.
- Черниш О.П. (1998). Археологічна діяльність Юрія Полянського // МДАПВ. Постаті української археології. – Львів. – Вип. 7. – С. 14–16.
- Шаблій О.І. (2010). Замість “Передмови” / Професор Юрій Полянський / [за ред. О. Шаблія]. – Львів. – С. 5–11.
- Ясінський Б. (2000). Літературно-науковий вістник. Показчик змісту. Том 1–109 (1898–1932). – К.: Смолоскип. – 544 с.
- Яцишин А., Богуцький А., Дмитрук Р., Томенюк О., Ланчонт М., Мадейська Т. (2016). Лесові покриви на терасах нижньої течії Свічі // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. геогр. – Вип. 50. – С. 412–426.
- González Díaz E. F. (2011). Doctor Jorge Polanski (1892–1975) // Revista de la Asociación Geológica Argentina. – Vol. 68 (3). – P. 357–364.
- Holiat R. (1964). Short History of the Ukrainian Free University // Shevchenko Scientific Society Papers. – New York. – No 21. – 33 p.
- Łanczont M., Madeyska T., Bogucki A., Mroczek P., Hołub B., Łącka B., Fedorowicz S., Nawrocki J., Frankowski Z., Standzikowski K. (2015). Środowisko abiotyczne paleolitycznej ekumeny strefy pery- i metakarpackiej / Paleolityczna ekumena strefy pery- i metakarpackiej / red. M. Łanczont, T. Madeyska. – Lublin: Wydawnictwo UMCS. – S. 55–458.
- Łanczont M., Sytnyk O., Bogucki A., Madeyska T., Krajcarz M., Krajcarz M.T., Koropeczyj R., Zogała B., Tomek T., Kusiak J. (2014). Character and chronology of natural events modifying the Palaeolithic settlement records in the Ihrovytsia site (Podolia, the Ukraine) // Quaternary International. – Vol. 326–327. – S. 213–234.

Polanskyj G., Krukowski S. (1926). Die erste Paläolithstation in Nowosilka-Kostiukowa (Podolien) // 36. Матем.-природ.-лікар. секції НТШ. – Т. 25. – 23 с. (Separatabdruck).

Sytnyk O. (2015). Paleolit Przedkarpacia i Podola: kontekst archeologiczny, geochronologiczny, kulturowy / Paleolityczna ekumena strefy pery- i metakarpackiej / red. M. Łanczont, T. Madeyska. – Lublin: Wydawnictwo UMCS. – S. 691–835.

Sytnyk O., Bogucki A., Łanczont M., Madeyska T. (2010). The Dniesterian Mousterian from the Velykyi Glybochok site related to palaeoenvironmental changes // Quaternary International. – Vol. 220. – P. 31–46.

REFERENCES

Arkhiv Lvivskoho universytetu. Osobova sprava profesora Lvivskoho universytetu Yuriiia Polianskoho, 1939–1940 rr., 9+2 ark. (in Ukrainian).

Bogucki, A., Jacyshyn, A., Dmytruk, R., Tomeniuk, O., Zavalij, D., & Łanczont, M. (2012). High terraces of the Dnister River at environs of the village Dovhe. *Visnyk of the Lviv University. Series Geography*, 40(1), 123–131 (in Ukrainian).

Bogucki, A. (Ed.) (2009). Naidavnishi lesy Podillia i Pokuttia: problemy henezy, stratyhrafiі, paleoheohrafiі (do XVI ukr.-pol. seminaru. Skala-Podilska, 13–16 veresnia 2009 r.). Lviv, 246 pp. (in Ukrainian).

[Without signature] (1925, September 4). Vazhne arkeolohichne vidkryttia. *Dilo*, 196, pp. 4 (in Ukrainian).

Bulhakova, L. (2015). Kolektsiia vyshyvky Muzeiu Naukovoho tovarystva im. T.H. Shevchenka: personifikatsiia istorii. Proceedings from *Istoryko-kulturna spadshchyna v demokratychnomu suspilstvi: spriannia dialohu, prymyrenniu ta vidpovidalnosti*. Lviv, 68–75 (in Ukrainian).

Bulyk, N.M. (2008). Arkeolohichni kolektsii u muzeiakh Lvova (1823–1914). *Materials and studies on archeology of Sub-Carpathian and Volhynian area*, 12, 407–428 (in Ukrainian).

Bulyk, N.M. (2012). Naukove tovarystvo imeni Shevchenka ta arkeolohichni studii na Zakhodi Ukrainy do Pershoi svitovoi viinyu. *Arkeolohiia i davnia istoriia Ukrainy*, 9, *Istoriia arkeolohii: doslidnyky ta naukovi tsentry*. Kyiv, 58–67 (in Ukrainian).

Bulyk, N.M. (2014). *Lvivska arkeolohiia XIX–pochatku XX stolittia: doslidnyky, naukovi ustanovy, muzei*. Lviv: Instytut ukrainoznavstva im. I. Kryp'iakevycha NAN Ukrainy; Lvivskyi instytut ekonomiky i turyzmu, 304 pp. (in Ukrainian).

Bulyk, N. (2017). Arkeolohiia i vlada: diialnist arkeolohiv Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka v konteksti pam'iatkookhoronnoi reformy 1928 roku. *Materials and studies on archeology of Sub-Carpathian and Volhynian area*, 21, 258–284 (in Ukrainian).

Hontar, T. (1992). Etnohrafichni kolektsii Muzeiu NTSh. *Zapysky Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka, CCXXIII. Pratsi Sektzii etnohrafiі ta folklorystyky*. Lviv, 417–427 (in Ukrainian).

Hural-Sverlova, N.V., & Hural, R.I. (2012). *Naukovi kolektsii Derzhavnoho pryrodnavchoho muzeiu, 4. Malakolohichnyi fond*. Lviv, 253 pp. (in Ukrainian).

Derzhavnyi pryrodnavchyi muzei NAN Ukrainy. Malakolohichnyi fond. URL: <http://www.pip-mollusca.org/page/history/phg/Polinski/index.php> (in Ukrainian).

Kandyba, O. (1937). Doslydy na halytskomu Podilli v r.r. 1928 ta 1929. *Zapysky NTSh*, 154, 1–14 (in Ukrainian).

Kryzhanivska, M. (2014). *Lviv'ianam proponuiut potrapyty v uzhe neisnuiuchy Muzei NTSh*. URL: https://zaxid.net/lvivyanam_proponuyut_potrapiti_v_uzhe_neisnuyuchiy_muzei_ntsh_n1333615 (in Ukrainian).

Krushelnytska, L. (2013). *Epistoliarna spadshchyna Yaroslava Pasternaka. Zosh. 1*. Lviv. 308 pp. (in Ukrainian).

Kubiyovych, V. (ed.). (1943). *Heohrafiia ukrainskykh i sumezhnykh zemel* (2nd ed.). Krakiv–Lviv: Ukrainske vydavnytstvo, 520 pp. (in Ukrainian).

Kubiyovych, V. (1973). Naukove tovarystvo im. Shevchenka u 1939–1952 pp. *Ukrainskyi istoryk*, 1–2(37–38), 8–42 (in Ukrainian).

Kubiyovych, V. (2000). *Memuary. Rozdumy. Vybrani lysty, II*. O. Shablii (Compil.). Paryzh–Lviv: Feniks, Ukrainska akademiia drukarstva, 1024 pp. (in Ukrainian).

- Kubiyovych, V., & Fediv, I. (1930, May 21). Z zhyttia heohrafichnoi komisii Nauk. Tovarystva im. Shevchenka. *Novyi chas*, 32(790), p. 5 (in Ukrainian).
- Kushnir, V. (2012a). Formuvannia arkhеолоhichnykh kolektsii ukrainskykh muzeiv Halychyny (1918–1939 rr.). *Narodoznavchi zoshyty*, 1(103), 150–159 (in Ukrainian).
- Kushnir, V. (2012b). Muzei Naukovoho tovarystva im. Shevchenka u Lvovi: vid zasnuvannia do stvorennya pershoi zahalnodostupnoi ekspozytsii. *Narodoznavchi zoshyty*, 5(107), 824–832 (in Ukrainian).
- Pasternak, J. (1937, October 14). Prykhylnykam Muzeiu NTSh. *Dilo*, 226 (in Ukrainian).
- Pasternak, J. (1962). Ti, shcho rozkryly pidzemnyi arkhiv Ukrainy (pam'iaty vydatnykh arkhеолоhiv Ukrainy). *Terem. Problemy ukrainskoi kultury. Ukraina na dosvitku istorii*. Detroit, 7–12 (in Ukrainian).
- Pasternak, J. (2006, autumn-winter). Naukove tovarystvo im. Shevchenka v chas Druhoi svitovoi viiny i yoho istorychna sektsiia. *Visnyk NTSh*, 36, 11 (in Ukrainian).
- Petehyrych, V. (1996). Dolia arkhеолоhichnoi kolektsii muzeiu NTSh. *Biblioteka Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka: knyhy i liudy*. Lviv, 59–67 (in Ukrainian).
- Petehyrych, V., & Pavliv, D. (1991). Arkheolohiia u doslidzhenniakh chleniv NTSh. *Zapysky NTSh. Pratsi istoriko-filosofovskoi sektsii*. Lviv, 412–426 (in Ukrainian).
- Polanski, Yu. (1920). Stan muzeia v 1914–1920 rr. (separ.). Lviv, 12 pp. (in Ukrainian).
- Polanski, Yu. (1928). Novi arkhеолоhichni znakhidky z Halychyny. *Zapysky NTSh*, 149, 9–35 (in Ukrainian).
- Polanski, Yu. (1929). Podilski etiudy: terasy, lesy i morfolohiia Halytskoho Podillia nad Dnistrom. *Zbirnyk matematychno-pryrodopysno-likarskoi sektsii NTSh*, 20, 191 pp. (in Ukrainian).
- Polanski, Yu. (1932). Materialy do piznannia malakofavny zakhidnoho Polissia. *Vidbytko zi zbirnyka Fiziohrafichnoi komisii NTSh*, 4–5, 1–19 (in Ukrainian).
- Rovenchak, I. (2010). Heohrafichna komisiia NTSh (do 80-richchia stvorennya). *Visnyk NTSh*, 44, 11–13 (in Ukrainian).
- Romaniuk, T. (2014). Biblioteka profesora Mykoly Melnyka (1875–1955). *Zapysky Lvivskoi natsionalnoi naukovoї biblioteki Ukrainy imeni V. Stefanyka*, 6, 440–467 (in Ukrainian).
- Savenko, V., & Savenko, T. (2007). Naukova diialnist NTSh v mizhvoiennyi period (1918–1939). *Zbirnyk prats TO NTSh*, 3, *Ukrainsko-polski vidnosyny vchora i sohodni*. T.: Rada, 47–60 (in Ukrainian).
- Svynko, I.M. (2010). Osnovni shtrykhy ternystoho zhyttievoho shliakhu. In O. Shablii (Ed.). *Profesor Yuriy Polanski* (pp. 12–19). Lviv: LNU imeni Ivana Franka (in Ukrainian).
- Sytnyk, O.S. (1998). Bilia vytokiv formuvannia paleolitychnoi nauky v Ukraini (Yu. Polanski). *Materials and studies on archeology of Sub-Carpathian and Volhynian area*, 7, *Postati ukrainskoi arkhеолоhii*. Lviv, 16–20 (in Ukrainian).
- Sytnyk, O.S. (2013). Yaroslav Pasternak – vyznachnyi ukrainskyi arkhеолоh XX st. (do 120-richchia z dnia narodzhennia). *Materials and studies on archeology of Sub-Carpathian and Volhynian area*, 17, 11–21 (in Ukrainian).
- Sytnyk, O., Bogucki A., Łanczont M., Tomeniuk O., Koropetskyi R., Standzikowski K., & Mroczek P. (2016). Mariampil V – a new Middle Palaeolithic site in Halych-Dnister Region. *Materials and studies on archaeology of Sub-Carpathian and Volhynian area*, 20. Lviv: Ivan Krypiakevych Institute of Ukrainian Studies of National Academy of Sciences of Ukraine, 221–236 (in Ukrainian).
- Sytnyk, O., & Tomeniuk, O. (2010). Yuriy Polians'kyi and Stephan Krukowski – Geologic-Paleolithic Tandem. *Archaeological Studies of the Lviv University*, 13. Lviv, 7–52 (in Ukrainian).
- Tymchasovyi katalog ukrainskoho natsionalnoho muzeia pry Naukovim tovarystvi imeny Shevchenka u Lvovi. Viddily arkhеолоhii i etnohrafii* (1911). Lviv, 31 pp. (in Ukrainian).
- Tomeniuk, O. (2009). Pedagogical activity of Professor Yuriy Polianskyi in Academic gymnasium in L'viv. *Materials and studies on archeology of Sub-Carpathian and Volhynian area*, 13, 322–335 (in Ukrainian).
- Tomeniuk, O. (2010). Yuriy Polians'kyi as a researcher of terraces of Dniester River. *Visnyk of the Lviv University. Series Geography*, 38, 340–356 (in Ukrainian).
- Tomeniuk, O. (2011). Exploration of loesses in Volyn–Podillia Region as a cornerstone of Yuriy Polians'kyi's scientific quests. *Visnyk of the Lviv University. Series Geography*, 39, 342–363 (in Ukrainian).

- Tomieniuk, O. (2013). Scientific contacts of Professor Yuri Polianski (based on epistolary heritage). *Visnyk of the Lviv University. Series Geography*, 41, 336–357 (in Ukrainian).
- Fedoruk, Ia. (1998). Novi dokumenty pro rozformuvannia NTSh u Lvovi. *Z istorii Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka*. Lviv, 242–249 (in Ukrainian).
- Khronika NTSh* (1907), 29. Lviv (in Ukrainian).
- Khronika NTSh* (1910). 41. Lviv (in Ukrainian).
- Khronika NTSh* (1918). 60–62. Lviv, 164 pp. (in Ukrainian).
- Khronika NTSh* (1926). 67–68. Lviv, 159 pp. (in Ukrainian).
- Khronika NTSh* (1930). 69–70. Lviv, 136 p. (in Ukrainian).
- Khronika NTSh* (1935). 72. Lviv, 98 pp. (in Ukrainian).
- Khronika NTSh* (1937). 73. Lviv, 126 pp. (in Ukrainian).
- Chaikovskiy, Ie. (1998). Pryrodoznavchyi muzei Naukovoho tovarystva im. Shevchenka u Lvovi. 1912, 1927–1944 roky. *Z istorii Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka*. Lviv, 217–231 (in Ukrainian).
- Chernysh, O.P. (1998). Arkheolohichna diialnist Yuriiia Polianskoho. *Materials and studies on archeology of Sub-Carpathian and Volhynian area*, 7, *Postati ukrainskoi arkheolohii*. Lviv, 14–16 (in Ukrainian).
- Shablii, O.I. (2010). Zamist “Peredmovy”. In O. Shablii (ed.). *Profesor Yuriy Polanski* (pp. 5–11). Lviv: LNU imeni Ivana Franka (in Ukrainian).
- Iasynskiy, B. (2000). *Literaturno-naukovyi vistnyk. Pokazhchyk zmistu. Tom 1–109 (1898–1932)*. Kyiv: Smoloskyp, 544 pp. (in Ukrainian).
- Yatsyshyn, A., Bogucki, A., Dmytruk, R., Tomieniuk, O., Lanczont, M., & Madeyska, T. (2016). Loess covers on the terraces in the lower course of Svicha River. *Visnyk of the Lviv University. Series Geography*, 50, 412–426 (in Ukrainian).
- González Díaz, E. F. (2011). Doctor Jorge Polanski (1892–1975). *Revista de la Asociación Geológica Argentina*, 68(3), 357–364.
- Holiat, R. (1964). Short History of the Ukrainian Free University. *Shevchenko Scientific Society Papers*, 21. New York, 33 pp.
- Łanczont, M., Madeyska, T., Bogucki, A., Mroczek, P., Hołub, B., Łącka, B., Fedorowicz, S., Nawrocki, J., Frankowski, Z., & Standzikowski, K. (2015). Środowisko abiotyczne paleolitycznej ekumeny strefy pery- i metakarpackiej. In M. Łanczont & T. Madeyska (Eds.), *Paleolityczna ekumena strefy pery- i metakarpackiej* (55–458). Lublin: Wydawnictwo UMCS (in Polish).
- Łanczont M., Sytnyk O., Bogucki A., Madeyska T., Krajcarz M., Krajcarz M.T., Koropeckij R., Zogała B., Tomek T., Kusiak J. (2014). Character and chronology of natural events modifying the Palaeolithic settlement records in the Ihrovytsia site (Podolia, the Ukraine). *Quaternary International*, 326–327, 213–234.
- Polanskyj, G., & Krukowski, S. (1926). Die erste Paläolithstation in Nowosilka-Kostiukowa (Podolien). *Zbirnyk Matematychno-pryrodopysno-likarskoi sektsii NTSh*, 25. 23 pp. (Separatabdruck).
- Sytnyk, O. (2015). Paleolit Przedkarpacia i Podola: kontekst archeologiczny, geochronologiczny, kulturowy In M. Łanczont & T. Madeyska (Eds.), *Paleolityczna ekumena strefy pery- i metakarpackiej* (691–835). Lublin: Wydawnictwo UMCS (in Polish).
- Sytnyk, O., Bogucki, A., Łanczont, M., & Madeyska, T. (2010). The Dniesterian Mousterian from the Velykyi Glybochok site related to palaeoenvironmental changes. *Quaternary International*, 220, 31–46.

Стаття: надійшла до редакції 05.07.2017
прийнята до друку 18.07.2017

TO THE GUARDIANSHIP OVER UKRAINIAN ANCIENTNESS:
YURIY POLANSKI AND THE MUSEUM OF SHEVCHENKO SCIENTIFIC SOCIETY

Olena TOMENIUK^{1,2}, Andriy BOGUCKI¹, Oleksandr SYTNYK²

¹ Ivan Franko National University of Lviv,

P. Doroshenko Str., 41, 79007, Lviv, Ukraine,

e-mail: olena.tomeniuk@lnu.edu.ua, pleistocene@ukr.net

² Ivan Krypiakevych Institute of Ukrainian Studies of NAS of Ukraine,

Vynnychenko Str., 24, 79008, Lviv, Ukraine, e-mail: olexandr.sytnyk@gmail.com

The main aspects of the scientific activity of famous Ukrainian geologist, geomorphologist and archaeologist Professor Yuriy Polanski that related to his work at the Shevchenko Scientific Society during the interwar period were highlighted. The path of developing of a young scientist as a museum employee from a compiler of museum collections to a director of the Museum of Shevchenko Scientific Society is analyzed. Through the prism of scientific work of the scientist, the status of Ukrainian science between two World wars is reflected. The role and significance of the Shevchenko Scientific Society in the development of archaeological and natural sciences, organization of scientific life in Galicia are shown.

More attention is paid to the consideration of the activities of the Museum, the Mathematical-Natural-Medical Section and the Geographic Commission of Shevchenko Scientific Society in terms of guardianship over Ukrainian ancientness, i.e. archaeological monuments and monuments of inanimate nature. The role of these institutions of the Society in the creating of national consciousness of Ukrainians in the interwar period, as well as their influence on the training and formation of scientific personnel, are highlighted.

Through the interpersonal contacts of scientists, the interaction between the natural and cultural-historical branches of the scientific work of the Shevchenko Scientific Society is considered.

Key words: museum, Shevchenko Scientific Society, interwar period, archaeology, geology, Yuriy Polanski, Lviv.